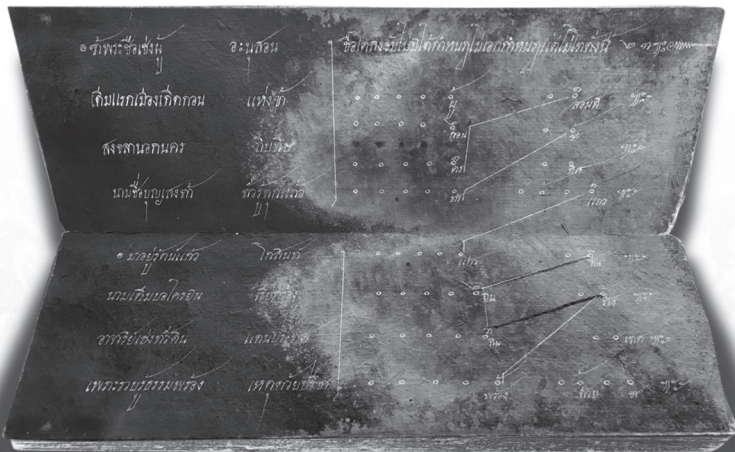

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๗๐ พรรษา
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

- โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบทศิริวิบุลยกิจ
- ฉันทสังเวทยกลองวินิจฉัยเทรี
- ทริพย์ที่พระพุทธเจ้าพระราชทานแก่พระราหุล

ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธีญญพาณิษฐ์

- โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบทศิริวิบูลกิติ์
- ฉันทสัณเฑาะว์กลอนวินิจฉัยนาเรี
- ทรรศน์ที่พระพุทเจ้าพระราชทานแก่พระราชกุล

ISBN 978-616-8018-15-6

ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ทัศนาศรีโชติ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อาจารย์จิรา คงเขียว รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ฤทธาภิรมย์ ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ผู้ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธัญญพาณิชย์ ผู้ทรงคุณวุฒิปริวรรตหนังสือชุด มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
บรรณาธิการ	อาจารย์บรรจง ทองสร้าง ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
บรรณาธิการผู้ช่วย	นางเยาวรัตน์ อมรปิติเจริญ หัวหน้าสำนักงานสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา นายศุภกร หนูสม หัวหน้างานบริหารงานทั่วไป สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา นางลลิตา อ่อนชนะนิต นักวิชาการศึกษาด้านงานวิชาการ สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ศิลปกรรมรูปเล่ม	นายกำพล นาคทิม
จัดพิมพ์โดย	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ๑๖๐ หมู่ ๔ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๙๔-๒๖๐๒๐๐-๔ E-mail: saraban@sku.ac.th
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์พิมพ์การ ๘๕๔/๒๓ ถนนเพชรเกษม ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ๙๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๐๘๑-๐๙๗๒๕๓๓, ๐๘๑-๖๐๘๔๘๘๒ E-mail: kamponnarktim@gmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

นิตยา ธัญญพาณิชย์.

โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบทศิริวิบูลกิติ์ ฉันทสัณเฑาะว์กลอนวินิจฉัยนาเรี
ที่พระพุทเจ้าพระราชทานแก่พระราชกุล. - สงขลา : สำนักศิลปะและ
วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2565.
116 หน้า.

1. กวีนิพนธ์ไทย. 2. โคลง. 3. พระพุทเจ้า 1. ชื่อเรื่อง.

895.9113

ISBN 978-616-8018-15-6

อาศิรวาท

สัททูลวิกกีฬิตฉันท์ ๑๙

๑ สรวมชีพน์อมศิรทูลละอองธูลิพระบาท	
เอื้อนอาศิรวาท	ภูเบนท์
๑ เอกองค์วิษณุทศรัชปรเมนทร์	
รามาวตารเวน	สยาม
๑ สืบแผ่นดินนวมินิสันตติพิราม	
ปกเกล้าประชาคม	ผดุง
๑ ถ้วนมณฑลพระเถลิงถวัลยจรง	
ทำนุกระแบบปรง	บิตร
๑ โดยเทียรธรรมพจนาปฐมวชิรตอน	
โองการอลงกรณ	ประทาน
๑ เขตชั้นทัยাত্রพยุห์บาทยุคลพระอภิบาล	
ถ้วนทูกันดาร์	พิลาส์
๑ แม้นมาศจิตรปฤษฎางคปฎิมา	
เจียบเจียบวราภา	พระทำ
๑ ผ่านแผ่นดินสิริคาบ ณ สัตตติฉินา	
กาลองค์พระทรงธรรม	กลา
๑ สรวมไตรรัตนบทถวายพระปรมา	
อินทร์ฉัตรเศวตตรา	ปฏุล ๖

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

นายบรรจง ทองสร้าง

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

: ประพันธ์

ศุภมงคลภาค

วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕ เป็นวันมหามงคลสมัย
เฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เจริญพระชนมพรรษา ๗๐ พรรษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้จัดพิมพ์
เผยแพร่ผลงานปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์หนังสือбуд จำนวน ๒ ฉบับ เพื่อเป็นการ
รำลึกและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ที่ทรงมีต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏ
ทั่วประเทศ และเป็นการเทิดพระเกียรติในสมัยศิริศุภมงคลวาระนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จักส่งเสริมการปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์
หนังสือбуд เพื่อธำรงคุณค่าทางปัญญาของบรรพชน เพื่อการสืบสานรักษาและ
ต่อยอด ดังพระราชปณิธานสืบไป

(รองศาสตราจารย์ ทัตนา ศิริโชติ)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ปราชญ์น้ำบ

องค์ความรู้แห่งบรรพชนที่บ่มเพาะผ่านกาลเวลาจนตกผลึกสำหรับ
ยังประโยชน์แก่สังคม ได้รับการสั่งสมและถ่ายทอดผ่านตัวอักษรที่จารลงบนใบ
หรือใบลาน อันเป็นวัสดุที่คงทนที่สุดในยุคสมัยนั้น ๆ หากแต่โดยความไม่จริง
แห่งสรรพสิ่ง วัสดุดังกล่าวย่อมเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา อันหมายถึงองค์ความรู้
แห่งบรรพชนเหล่านั้นย่อมมลายไปตามไปด้วย

การถ่ายทอดองค์ความรู้ อันเรียกว่าภูมิปัญญาเหล่านั้นออกมาเก็บไว้
เพื่อส่งให้กับคนรุ่นต่อไปก่อนการเสื่อมสลายของวัสดุ จึงเป็นความสำคัญยิ่งในการ
รักษาอดีตเพื่อส่งต่อให้กับการก้าวต่อไปในอนาคตได้อย่างปลอดภัย สำนักศิลปะ
และวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ตั้งใจยิ่งที่จะจัดทำสิ่งที่กล่าวมา
ข้างต้นนั้น

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธีญญาณิชย์ ที่กรุณาใช้
สรรพความรู้และพลังแห่งความตั้งใจ ในการปริวรรตองค์ความรู้เหล่านั้นในกาลนี้
เป็นอย่างยิ่ง

(อาจารย์บรรจง ทองสร้าง)

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

คำนำ

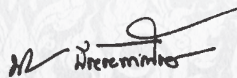
หนังสือชุดฉบับที่นำมาปริวรรตและศึกษานี้ เป็นของหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา ขนาดความยาว ๓๖ เซนติเมตร ความกว้าง ๑๒ เซนติเมตร ความหนา ๒ เซนติเมตร หน้าที่น มี ๓๔ หน้า หน้าปลาย มี ๔๖ หน้า

สาระสำคัญในหน้าต้น กล่าวสดุดีพระมหากษัตริย์ไว้สั้น ๆ และจารเรื่อง ศิริวิบุลยกิจเป็นโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท รวม ๖๗ บท ในจำนวนนี้แต่งเป็นโคลง กลบท ๒๓ บท หน้าปลาย จารเรื่องฉันทสังเวยกลองวินิจฉัยภรี และเรื่องทรัพย์สินที่ พระพุทธเจ้าพระราชนานแก่พระราหุล

ความแปลกใหม่ที่ปรากฏคือ ระบุว่าผู้แต่งโคลงศิริวิบุลยกิจ คือ หลวงศรี ปรีชา (เซ่ง) เดิมเป็นชาวเมืองสงขลา แล้วเข้ามาอยู่ในกรุงรัตนโกสินทร์ได้รับราชการ เป็นโอรของพระบันฑูร และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงปรีชาพิณิต ระบุวันเดือนปีที่แต่งจบว่า วันอาทิตย์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ จุลศักราช ๑๒๑๙ นอกจากนี้ยังบอกผลงานแต่งไว้ว่า มีกลอนกลบท ๘๖ บท ฉันทกลบท ๒๐ บท และ โคลงกลบท ๒๓ บท

ข้อมูลใหม่ดังกล่าว นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจจะสืบค้น ประวัติและผลงานของกวีผู้นี้ให้กระจ่างยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ นายจรัญ ทองวิไล นักภาษาโบราณ หอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา อาจารย์บรรจง ทองสร้าง ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและ วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้เสนอให้ปริวรรตหนังสือชุดเล่มนี้ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบคุณผู้ประพันธ์ ผู้จารหนังสือและผู้สร้างสรรค์วรรณกรรม ไว้ให้ประกอบการศึกษาค้นคว้า อ้างอิง เพื่อธำรงและวิวัฒนาการแห่งของสังคมชาติ ไทยของเราสืบไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิทยา ธัญญพานิชย์)

ผู้ทรงคุณวุฒิปริวรรตหนังสือชุด สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

สารบัญ

ประวัติต้นฉบับ	๑๑
----------------	----

ส่วนปริวรรต

หน้าต้น	๑๒
---------	----

หน้าปลาย	๒๗
----------	----

ข้อมูลศึกษาวิเคราะห์

• เรื่อง เนื้อความสดุดีพระมหากษัตริย์	๔๐
---------------------------------------	----

• เรื่อง โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท ศิริวิบุลยเกียรติ์ แต่งโดย หลวงศรีปริชา (เซ่ง)	๔๐
--	----

• เรื่อง ฉันทสังเวกกลองวินิจฉัยเกรี	๙๑
-------------------------------------	----

• เรื่อง ทรพย์ที่พระพุทธเจ้าพระราชทานให้แก่พระราหุล	๙๓
---	----

หนังสืออ้างอิง	๙๗
----------------	----

ภาคผนวก	๙๙
---------	----

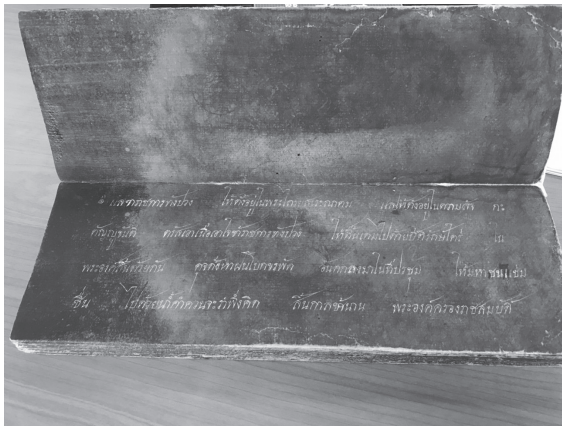
- ฉันทสังเวกกลองวินิจฉัยเกรี
พระนิพนธ์กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
และพระยาบำเรอปริรักษ์ แต่ง

ประวัติผู้ปริวรรตและศึกษาวิเคราะห์	๑๑๔
------------------------------------	-----

หนังสือbudคำ

ต้นสมุดเล่ม

สข. ๐๖๑ หมวด : อักษรศาสตร์
เรื่อง : แบบเรียนภาษาไทย
ประเภท : บุคดำ/เส้นหรดล

ประวัติต้นฉบับ

หนังสือbudฉบับนี้ เป็นของหอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา (สข ๐๖๑ หมวดอักษรศาสตร์ เรื่องแบบเรียนภาษาไทย ประเภทบุคดำ เส้นหรดล)

ลักษณะต้นฉบับ

เป็นหนังสือbudคำ ขนาดความยาว ๓๖ เซนติเมตร ความกว้าง ๑๒ เซนติเมตร ความหนา ๒ เซนติเมตร หน้าต้น มี ๓๔ หน้า หน้าปลาย มี ๔๖ หน้า

สภาพต้นฉบับ

เป็นต้นฉบับที่มีสภาพสมบูรณ์ มีตัวอักษรที่เลือนรางอยู่เพียงไม่กี่แห่ง

ลักษณะอักษร

เป็นอักษรไทย เขียนด้วยลายมือบรรจงแบบอาลักษณ์ เส้นหดาล (เหลือ)

ลักษณะภาษา

ใช้ภาษาไทยมาตรฐาน เฉพาะเรื่องฉันทสังเวกกลองวินิจฉัยเกร์ มีการเขียนตามสำเนียงถิ่นได้ ปรากฏอยู่หลายที่ ในโคลงกลบทพบคำว่า จำหนง

เนื้อเรื่อง

๑. เนื้อความสตุติพระมหากษัตริย์สัน ๆ เหมือนตัดตอนมาประหนึ่งเป็นบทอาศிரวาทก่อนจารเรื่องโคลง

๒. โคลงและโคลงกลบท ไม่ได้ระบุชื่อเรื่อง แต่เนื้อหาสาระเป็นเรื่อง “ศิริวิบุลยกิจ”

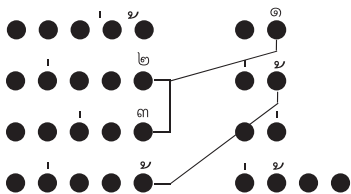
๓. ฉันทสังเวกกลองวินิจฉัยเกร์ ผู้จารไม่ได้เขียนชื่อเรื่องและผู้แต่ง

๔. ทรัพย์ที่พระพุทเจ้าพระราชนานแก่พระราหุล เริ่มต้นเรื่องที่พระนางพิมพาให้พระราหุลไปทูลขอทรัพย์อันเป็นของแห่งบิดา จนจบที่พระพุทองค์พิจารณาพระราชนานพระอริยทรัพย์แก่พระราหุล

ส่วนปริวรรต

หน้าต้น

๑ แลข้าราชการทั้งปวง ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณาคมน์ แลให้ตั้งอยู่ในความสัตย์ กตัญญู ชันติ ตรีสเอาเนื้อเอาใจข้าราชการทั้งปวง ให้ตั้งเต็มไปด้วยปิตริภักไคร์ ในพระองค์สิ้นด้วยกัน ดุจดั่งท่าฝนโบกขรพรรษอันตกลงมาในที่ประชุม ให้มหาชนแช่มชื่นไปด้วยน้ำคำ ควรจะรำพึงคิดสั่นกาลช้านาน พระองค์ครองราชย์สมบัติเป็นยอดกษัตริย์อันมหาประเสริฐ เหตุพระองค์มิได้ลู่อ่านาจแก่พยาบาล ๑ มิได้ลู่อ่านาจแก่ความรัก ๑ มิได้ลู่อ่านาจโทโส ๑ พระองค์ตั้งพระองค์ไว้ดุจดั่งพระจันทร์ในวันศุกลปักษ์ ยังสัตว์ทั้งปวงให้เย็นสันทั่วไป ในภายในพระนครแลนอกพระนครทั้งมีขนิมประเทศแลปัจจันตประเทศทั้งปวง

๑ พินเอกเจ็ดแห่งห้อง สุรียน
เสาวภาพแก้วกรองสนธิ์ สิบเก้า
พินโทเทียบมณฑล จันทรสี
ตามที่โคลงล้วนเกล้า ว่าสร้อยเศษสอง

ชื่อ บุพพจี ๑

๑ สมเด็จพระเจ้า	จอมภุ
ครองราชย์สมบัติดู	ดั่งแก้ว
ปราบราบหมู่ศัตรู	ไตรทิศ
พระเดชเดชาแผ้ว	ผ่องด้วยพุทธญาณ

ชื่อ สติศพนันทินิต ๒

๑ เปื้องปราดบ่เทียบผู้	เทียมองค์
เปื่อยยศบ่มียิง	ยิ่งได้
เปื้องเดชดุจขงค์	ธรรฐ
เปื้องฤทธิ์ราเมศให้	เทียงแท้ถำพัน

ชื่อ ต่อตาม ๓

๑ ลือพระเดชกีก้อง	กิตติคุณ
คุณท้าวไตรภพจุล	จักรหล้า
จักรหล้าเปรียบดังจุล	จักรพรรดิ
จักรพรรดิพระเดชเจ้า	แจตแจ้งจักรวาล

ชื่อ ข้าสองแสง ๔

๑ ลือ จบจบทั่วสิ้น	ตรีภพ
ชา พระเดชเดชลบ	เลิศแล้ว
ปรา รรภาทั่วจบ	ไตรจักร
กฎ ยิ่งยงกว่าแก้ว	กอปรด้วยขันตี

ชื่อ ตรีพันธะระดับ ๓ อักษร ๕

๑	ครองราชย์เรื่องรุ่งแล้ว	เลิศไท
	ชวนชักชาติเวไนย	ผ่องแผ้ว
	ขึ้นสู่สัควสัย	สุขยิ่ง
	เป็นมคณายกแก้ว	ล่วงแล้วเลิศปาง

ชื่อ อักษร ๓ ฯ ๖

๑	พระเนื้อทองทองทอง	ปฐพี
	จบทั่วภพธานี	นีนี่
	เลิศล้ำล้ำดี	ที่สุด
	ข้าศึกสลิสลี้	หลีกด้วยบุญหลัง

ชื่อ ยัตถิภังค์ ๗

๑	ท่านท้าวยศกิตต์ผู้	ก่อพงศ์
	คือราชพระปิตุรง	สวัสดีไท่
	จำเรณูสุขดั่งองค์	อมเรศ
	สองกับราชบุตรได้	สุขสร้างสมภาร

กระหู่ นโม

๑	น เนื้อพระเกษแก้ว	ก่อองค์
	โม หมู่พวกจัตุรงค์	แวดล้อม
	พุ เพิ่มรักษาทรง	สุจริต
	ท ทุกเมืองออกอ้อม	เอกไ้อ้องค์เดียว

กระหู่ นโม

๑	ธ ชาติธรรมชาติเชื้อ	พุทธา
	ย ยอดยิ่งปัญญา	เลิศแท้
	สิ สรรพสุทธิสิปปา	รู้รอบ
	ท ท้าวทุกทิศแพ้	เพิกด้วยบุญภังค์

กระทู้ นโม

๑ อัง เทศอังกฤษแท้	ท้าวตัว
อ เจ็กลาญวนยัว	ยอบเฝ้า
อา อ้ายแขกฝรั่งลัว	ท้าวทิศ
อิ เอกตั้งอินทร์เจ้า	แจตแจ้งรัศมี

กระทู้ นโม

๑ อี เอี่ยมสมบัติแท้	อินทร์พรหม
อี เอกตั้งบรม	จักรแก้ว
อี เอี่ยมจักชุม	จักรรัตน์
อุ ยิ่งอุกฤษณ์แล้ว	เลิศด้วยขันตี

กระทู้ นโม

๑ อุ องค์บพิตรท้าว	บิดา
ฤ เร่งแรงชรา	โรคไรรู้
ฤ หรือจักรรักษา	ฤรอด
ฤ ล่วงครรไลได้	ดับแล้วสู่สวรรค์

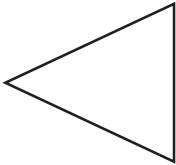
กระทู้ นโม

๑ ฤ โลกแต่งศพท้าว	บิตุรงค์
เอ เอกเจติประจง	จักรแก้ว
แอ แอหมู่เทพองค์	แออัด
แอ ออกช่วยศพแล้ว	เล่นด้วยเพลงสวรรค์

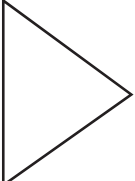
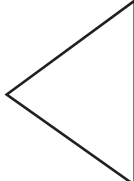
กระทู้ นโมครุ่ล้น ๘

๑ โอ โอพระโคกเศร้า	แสนทรง
โอ ออกอ้างว้างวงศ์	วากเว
เอา เอาอัดทรงทรง	สุดโคก
อ่า อึกอกโอเอ	เอียงแ้วองค์เอย

กระพุ่ม โนม แต่เป็นหัตถ์เอกทนต์ ๙

๑ อะหมุ่		อมเรศให้	พลอยหวน
		อำมาตย์ชวน	ชอกช้า
		ขัตติยญาติชวน	วิโยค
		ราษฎรล้ำ	ร่ำให้โหยหวน

ชื่อ นาคพันธ์ ๑๐

๑ พระ พระ พระ พระ		นั่งที่แท่น		แก้ว	กำสรวล
				ครวญ	โศกเศร้า
				ยวน	วิโยค
				เกล้า	เนตรคล้อยครวญคะนึ่ง

ชื่อ นาคพันธ์อลงกต ๑๑

๑ พระทรงกำสรดให้	คร่ำครวญ
ครวญคร่ำร่ำเรรวน	โศกเศร้า
เศร้าโศกสุทธานจักจวน	จิตขาด
ขาดจิตอาลัยเจ้า	จักรแก้วบริสุทธิ์

ชื่อ พันธิบท ๑๒

๑ บิตุรงค์ทรงล่วงแล้ว	น่านกาล
พระขึ้นรินบานทาน	แบ่งให้
คุณบุญถึงพิศมาน	น่านเนิ่น
โศกโศกเศร้าไม่ได้	จอดจ้องจักรพงศ์

โพธิสัตว์โดยวาระ ตายุกัง ถัดระวา อายุหะปริโยसानะ สักคะปะรายะ โน
อะโหสิ ๗

กระทำโพธิสัตว์ ชื่อเมธีประดิษฐาน ๑๓

๑ โฟ	พ่อนอนาถเนื่อ	ร่มโพ
ธิ	เพียงปัญญาธิโก	ก่อสร้าง
สัต	แสนสุทธอุตโม	ฤสัตว์
โต	ใต้เต่าเลิกล้าง	โลกแล้วใหญ่โต

กระทำโพธิสัตว์

๑ ยา	ยืนอยู่ครอบครอง	สรวรยา
วะ	ยังยึดพระวษา	มากแท้
ตา	ตัดขาดชะตา	ดับขาด
ยุ	สุทธพระชนม์แล้ว	ลับแล้วอายุศม์

กระทำโพธิสัตว์

๑ กัง	เกิดความโศกเศร้า	โศกั้ง
ถัด	ท้วนเวศวัง	ถัดถ้วน
ตะ	ดวงเนตรบุตรทั้ง	นัดตะ
วา	ว่าพระเดิดด้วน	ดับแล้วชีวา

กระทู้โพธิสัตว์

๑ อา โฉนตรโลกล้ม แล้วอา
 ยุ ยิงอายุศมา สุดสิ้น
 หะ ห้องพระจุฬา โลหะ
 ปะ ปักไว้เด็ดหัวนั้น หักแล้วเปิงปะ ฯ

กระทู้โพธิสัตว์

๑ รี รอมพร้อมพรั่งสิ้น รอมริ
 โย ยอดพวกโยธี โศกเศร้า
 ส่า ท้าวทิสาดรี ร้องร่า
 เน แนนน้ำเนตรเกล้า คลั่งให้ท้าวเน

กระทู้โพธิสัตว์

๑ สัก สิ้นพระชีพแล้ว สู้สัก
 คะ คีอองครักษ์ รุ่งฟ้า
 ปะ เป็นปิ่นเทวลักษณะ ลำปะ ที่ปนา
 รา รุ่งเรืองฤทธิ์กล้า เลิศล้ำอมรา

กระทู้โพธิสัตว์

๑ ยะ ยอดทิพรัตน์แก้ว งามระยะ
 โน เนืองมโนกะ นกแพรว
 อะ องค์เทพอัฉร อ(ะ) ดิเรก
 โห หกชั้นเวียงแก้ว เทพให้อะโห

กระพุทโธริสตร์ ชื่อกระวีจิตร ๑๔

ชื่อคัพโศฬส ๑๕

๑ พระชมสมบัติแท้	เทพอนันต์
นางนาฏชาติสุวรรณ	แว่นแก้ว
โฉมเอกเฉกเฉิดฉัน	ฉายฉาด
นับหมื่นพันผ่องแผ้ว	เลิศแล้วลักขณา

ชื่อวิเชียรประดับ ๑๖

๑ ลางนางสอดทิพย์สร้อย	เชียวขาว
ลางนั้มพริ้มแพรวพราว	แวบวุ้ง
ลางนุชสุทศิรดาว	ดวงเมฆ
ลางนาฏคาคาดำผะดุ้ง	สอดรู้้งแสงราย

ชื่อนิยมอักษร ๑๗

๑ เนื้อนิ่มนุ่มแน่นน้อย	หน้านวล
ยิ้มย่องแย้มยิยาน	ยั่วเย้า
ซ้อยแซมซิดเซยชวน	ชูชื่น
รูปร่างรุ่งเรืองเร้า	เร้งร้อนราครี้ง

อันนี้ซื้อสก็ดแคร์แต่เป็นทวติ้งส์ระดับ ๑๘

๑ เนตร น้อยช่วยชดให้	ชายเนตร				
น้อง นามราชจักรศ	ร่วมน้อง				
ส้อง สุธิศจุตรประเวศ	เนตรส้อง				
มา พบสบบุญต้อง	ติดเต้าตามมา				

กาพย์เพชรมังกร กำหนดแต่ไมโท มิได้กำหนดไม้เอก แต่นิยมให้กลอน
 ต้องกัน ดุจบังคับกำหนด หนึ่งควรแต่งแต่บทคู่ ๑๙

๑ นางฟ้าจะแจ่มหน้า	แจ่มนวล	● ● ● ● ◌̇	● ●
ข้าขานเสียงโอดครวญ	แจ้วเจื้อย	● ● ● ● ●	● ◌̇
มโหรียืวนกวน	กาเมศ	● ● ● ● ●	● ●
ส่งเสียงสำเนียงเรื้อย	เร่งให้ชวนเกม	● ● ● ● ◌̇	● ◌̇ ◌̇ ◌̇ ด เกม
๑ นางร่ำตามเพลงร้อง	เรื่องสรวรรค์	๒	● ● ● ● ● ● ● ●
ภาพพร้องเพราะประจัญ	จิตแจ้ว	ตาม	● ● ● ● ● ● ◌̇
ทับกระจับปี่บรร	เลงเพราะ ซอพาทย		● ● ● ● ● ● ● ●
เจาะจิตเสียงปีแก้ว	เจื้อยแจ้วจับใจ		● ● ● ● ◌̇ ● ◌̇ ◌̇ ◌̇ ◌̇

สัปดาห์ที่ ๒๐

๑ เขยชม สมบัติแก้ว	เขยชม
พร้อมยัง ยอดอุดม	ยิ่งพร้อม
สุทธานาม เทพงามสม	งามสุทธานาม
ทิพรัตน์ เทพบุตรล่อม	เลิศด้วยรัตนทิพ

สัปดาห์ที่ ๒๑

๑ สัตถาสมเด็จท้าว	พุทธองค์
แจ้งชาติชาตถกย	ยิ่งไว้
ว่าภิกขเวสงฆ์	ถ้วนรูป
จำจิตแจ้งใจให้	หากรู้เรื่องความ
๑ มาตา พระแม่เจ้า	ศิริมดี
กลับชาติกำเนิดมี	เลิศแล้ว
เป็นองค์อัครมเหสี	สุโชน
เป็นปิ่นชนมาตุแก้ว	ก่อเกื้อพุทธองค์
๑ ปีตา ยศกิตติท้าว	ปีตรงค์
กลับชาติสังฆารวงศ์	แหวกฟ้า
เป็นเอกบิดพุทธองค์	อัครราช
ยิ่งใหญ่ในไกรหล้า	เลิศแล้วล้ำบุญ
๑ กุฎฐะ ขัตติยราชท้าว	ชิงเวียง
ทำโทษหน่อนาถเพียง	มอดม้วย
พื้นแผ่นดินปฐพีเรียง	แยกแทรก
คือพระเทวทัตด้วย	กลับได้เป็นวงศ์

๑ วระ เพชฌฆาตผู้	ฆาตองค์
กลับชาติสังขารวงศ์	แหวดได้
คือสุนัขเืองค์	ออกบวช
มาเกิดทันพระให้	หากรู้เรื่องความ
๑ เสสา ปริสัต์วสัน	ด้วยกัน
กลับชาติสังขารชั้น	หากให้
เป็นองค์อัครอรหันต์	แปดสิบ
เอกที่อัสติได้	ดังนี้ชัดความ
๑ ศิริวิบุลยิตีเนื่อ	หน่อทรง
กลับชาติชาติตียพงศ์	ผ่องฟ้า
เป็นปิ่นกิริศรเอกองค์	อัครชาติ
เป็นยอดหลักโลกหล้า	เลิศแล้วล้ำคน

อะระหังสัมมาสัมพุทธโ วิชชาจรณะสัมปันโน สุคะโตโลกะวิทู อนุตตะ
โร บุริสสะธัมมะสารถิ สัตถาเทวมานุส พุทธโธกะควาติ

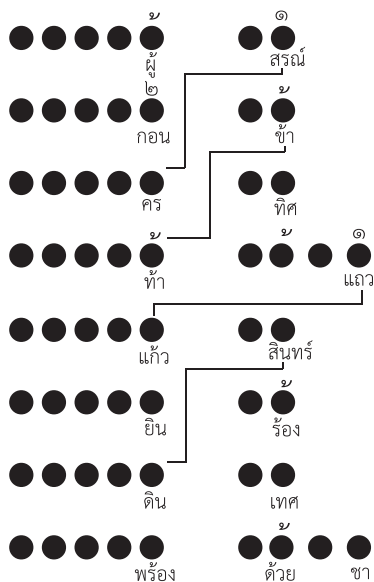
ชื่อ ว่านวลโลกุตรธรรมประโชติ ๒๒

๑ อะ เอกเป็นพุทธแท้	เที่ยงองค์
ระ ตัตตราคาตผง	ผ่องแผ้ว
หัง หักซึ่งกำกม	แห่งจักร
สัม สุทธิประเสริฐแล้ว	เลิศล้ำองค์เดียว
๑ มา เป็นยอดมิ่งแก้ว	สามัญ
สัม ตรัสรู้ไญยธรรม	กล่าวแก่
พุทธ เพิ่มอีกธรรมชั้น	แปดหมื่น
โธ เที่ยงรู้เองแท้	ห่อนให้ครูสอน

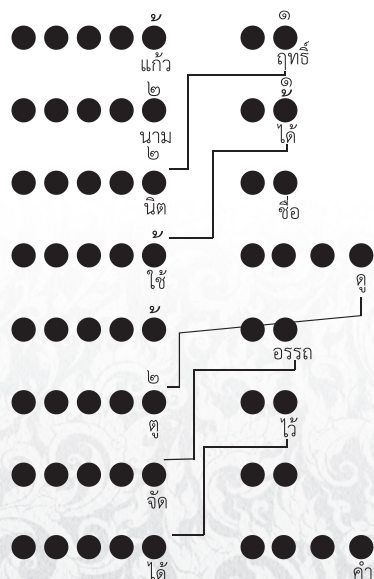
๑ วิช ว่องไตรเพทแท้	แปดประการ
ชา เชื่องจรณญาณ	สิบห้า
จะ แจ้งทุกสถาน	อิทธิฤทธิ์
ระ รุ่งรัศมีจ้า	แจดแจ้งจักรวาล
๑ ณะ แน่ใครนึกไว้	รื่องค์
สั้ม สุธิพระกิตติยง	ยิ่งแล้ว
ป็น เป็นหลักโลกทรง	ฤสัตว์
โน เนื่องเข้าเมืองแก้ว	กล่าวแล้วนฤพาน
๑ สุข แสนประเสริฐสิ้น	เกินงาม
คะ ตัดกิเลสคาม	หมดแล้ว
โต เต้าไต่ติดตาม	ชนสัตว์
โล เลิศเข้าเมืองแก้ว	ผ่องแผ้วไพบุลย์
๑ กะ เกิดเป็นเอกแท้	อาจารย์
วิ ว่องไวชำนาญ	รวบรู้
ทุ ทัวโลกสันฐาน	ตริภพ
อะ เอกไม่มีผู้	รอบรู้เทียมองค์
๑ นุต หน่อเนื่อนาถแท้	ยิ่งชน
ตะ เตียบกว่าสุริยน	ยวดฟ้า
โร รอบขอบมณฑล	เทวโลก
บุ ป็นเป็นจอมหล้า	หลักแก้วโลกัง
๑ ริ เร่งทรงรีบร้อน	ทรมาน
สะ สุดแสนสงสาร	ยากแค้น
ธรรม เทียวท่องช้านาน	ในชาติ
มะ มุ่งตั้งม้ามั่น	พยศร้ายรันทำ

๑ สา แสนตีทุบด้วย	แส้หวาย
รัด เร่งให้รีบผาย	แผ่นกล้ำ
ถี ถึงเวียดแก้วบาย	แบ่งทุกซ์
สัต สุทธิ์ประเสริฐหล้า	โลกได้สั่งสอน
๑ ถา ถ้วนทั่วทุกชั้น	อินทร์พรหม
เท เทพนิ้วประนม	นบไหว้
วะ เวียนสู่สมาคม	บ่ขาด
มะ หม่อมมนุษย์ได้	นอบน้อมมัสการ
๑ นุช นาคมากครุฑแม่น	คนธรรพ์
สา สัตว์สิ้นทุกพรรณ	ผ่องแผ้ว
นั่ง นิ่งนอบอภิวันท์	วรบาท
พุท พิกเลิกถ้วนแล้ว	กึ่งแก้วตันทา
๑ ไธ เทียงตรัสรู้เยี่ยง	ไถยธรรม
ภัก เพิ่มพระธรรมชั้น	เสร็จสิ้น
คะ ค้อยอดอรหันต์	หักบาป
วา ว่าพระเด็ดหัว	ราคแก้วคือกาม

๑ ข้าพระชื่อแข่งผู้ อนุสรณ์
 เดิมแรกเมืองเกิดก่อน แห่งข้า
 สงขลานอกนคร ถิ่นทิศ
 นามชื่อบุญเส้งทำ ท้าวรู้ทุกแถว
 ๑ มาอยู่รัตนแก้ว โกสินทร์
 นามเดิมบ่ไครยิน เรืองรื่อง
 อาจารย์แข่งทั่วดิน แดนประเทศ
 เพราะรวบรู้ธรรมพร้อม เหตุด้วยปรีชา

๑ เป็นขามงกุฏแก้ว ทรงฤทธิ์
 พระบันฑูรตั้งนาม ยศได้
 หลวงปรีชาพนิต ดังชื่อ
 เป็นโหรแล้วตรัสใช้ โปรดได้เฝ้าดู
 ๑ กลบทแปดสิบแท้ หกอรรถ
 กลฉันทยี่สิบตู แต่งไว้
 โคลงยี่สิบสามจัด แจ้จกรบ
 กลอรรถจัดแปลได้ ถี่ถ้วนทุกคำ

๑ เดชะบุญที่ข้า	จำนง
ขอตรัสเป็นพุทธองค์	อย่าแคล้ว
ในภายภาคหน้าคง	อย่าคลาด
สำเร็จจิตแผ้ว	ผ่องพันทุกข์ภัย
๑ ปัญญาธิกะได้	ดับกระเด็น
รานทุกข์ที่ยุคเชษฐ	ทั่วหล้า
เกิดไปชาติใดเป็น	ยอดปราชญ์
ขออย่ามีผู้ทำ	ตอบโต้ต่อคำ
๑ แม้นชาติใดตรัสแล้ว	ลอยองค์
ขออย่าอายุศมัยง	ยิ่งได้
หนึ่งมารอย่าเวียนพะวง	แวดวุ่น
หนึ่งพวกเดียรถีย์ให้	เหือดแห่งหายสูญ
๑ สรรพสัตว์ที่เกิดถ้วน	ทันองค์
ให้อย่างอายุศมัยง	ยึดไว้
หนึ่งรูปร่างงามทรง	พริ้งเพริศ
พันโรคโรคาไข้	ทั่วถ้วนทุกคน
๑ เกิดต้นกามพฤษด้วย	ทั่วไป
ให้สัตว์ได้อาศัย	ทุกข์ร้อน
อย่ามีที่จองภัย	ทั่วโลก
ห่อนเกิดเชษฐใจซ่อน	ขัดด้วยอาหาร
๑ แม้นข้ายังเที่ยวท่อง	สงสาร
ขอจิตให้ขึ้นบาน	เบิกแผ้ว
ในสิลสุจริตทาน	ทุกชาติ
ทุกข์โศกโรคคลาดแคล้ว	ผ่องพันพวกพาล

๑ แม้นตายจากชาตินี้	ขอจง
เกิดที่ดุสิตยง	ยิ่งแล้ว
แม้นพระเมตไตรยลง	มาตรัส
ขอเกิดพบพัศตร์แผ้ว	รอบรู้ไถ่ธรรม
๑ จงลัทยาเทศข้า	ขอจง
ว่าภิกขเวสงฆ์	ทั่วหน้า
บุรุษอุตมองค์	อังวะ พุทธแฮ
เป็นยอดพุทธานุเจ้า	เที่ยงแท้ทำนวย
๑ ปัญญาธิกะได้	สือสง ไชยแฮ
แสนกับตั้งจำนง	นึกไว้
โปรดท่านบิดุมาพวงศ์	พันธุ
อีกบุตรภรรยาได้	สัตว์ให้สุขเกษม
๑ พันสองร้อยสิบแท้	ศักราช
มักภูษาวินมาส	บอกไว้
จาตุรัสติธิดา	ศุกลปักษ์
อาทิตยวาระได้	จบสิ้นเสร็จลง ฯ

หน้าปลาย

๑๖

๑ อัญชยมกมเกล้าเกษญาณ	นโมนมัสการ
สมเด็จพระสุทนต์พล	
๑ ตั้งใจใส่สุทนต์นิรมล	กราบบาทยุคล
อยู่เกล้าสถิตินิจกาล	
๑ นบพระเนาวโลกุตมาจารย์	คือศาสนสืบสาน
พระธรรมสั่งสอนชน	

๑ ดุจดวงพระสุริยโสภณ พรการรัฐรศคุณ	แจ่มแจ้งใจมน
๑ บนพระอัษฎางคคุลย์ แลสงฆ์ลำดับสืบมา	เนื่องเนื่อนาบุญ
๑ ไหว้ไทมมรเทพธาดา อเนกอนันต์โดยถวิล	ทั่วเทวคณา
๑ นอบน้อมนบบาทิบดีนทร์ อันทรงดำรงธรรณี	จอมชัตติยราชิน
๑ พระยศลตราขต่อตี สมรรถมัยมहिมา	มีพระบารมี
๑ แรกเริ่มเดิมท่านเจ้าพระยา อธิบดีเป็นประธาน	ศรีรัตนโกษา
๑ กรมท้าวที่พระทหาร ไปสร้างจันทบุรีมย์	รับราชโองการ
๑ เล็งเห็นรุกขรักตันกลม คะเนคะนึ่งนี้ปกป้อง	งามเติบโตสม
๑ ให้ตัดทอนท่อนทำกลอง ทะลวงทะลุกลมกลึง	ดุจดั่งท่อนทอง
๑ ขึ้นหน้าหนังกระบือเผือกชิง กระบทกระบทุ่มหานทน	เส่ตอกรราชตริ้ง
๑ ส่งเสียงคลุโฆษคำรน อรินทรพรั่นผันหนี	กึกก้องกาฬ
๑ มาถวายสมเด็จจณฤบดี ก็ขอบพระราชหลทัย	เป็นความชอบมี
๑ ให้ตั้งยังพระที่นั่งใน วางที่สำหรับรับรอง	อำรินทรวิจิฉัย

๑ หลังปกอตัลัตลายทอง	เพียงผ้าปกกระพอง
คเชนทร ธ รังจนา	
๑ แล้วพระดำริไตรตรา	ร้อนราษฎร์ประชา
อันเกิดคดีตาลเป็น	
๑ ผิว่ามีร้างับดับเย็น	คับแค้นเคื่องเข็ญ
บ่ลုပ်แล้วอลวน	
๑ รังริมรืราชกระมล	ดุจดั่งท่าฝน
บันดาลจะดับอัคนี	
๑ ครั้นวันศุภฤกษ์ยามดี	ยกชัยเกรี
ไปตั้งที่ทิมกรมวัง	
๑ รื้อรอบกรอบลวดบานบัง	ผู้เฝ้าคอยระวัง
อยู่ทุกทิวาราตรี	
๑ เบื้องบนเพดานทฤษฎี	ฉัตรสามชั้นสี
เศวตสะอาดอาภา	
๑ นายช่างอภิมย์รจนา	โหมดเหมือนมาลา
แลเรื่องอร่ามตราตรู	
๑ พู่กลิ่นพวงดวงดอกดู	ห้อยพักกามภู
ระเปียบระบายบรรจง	
๑ แท่นทางกลางตั้งกลองตรง	บังบนพันผง
บ่พานละอองยงโย	
๑ พระประสาทพราขเรื่องชัย	สมณวินิจฉัย
เกรีอำนวยอวยนาม	
๑ ผิว่าถ้ากระลาการทำความ	บังบทบมีตาม
คดีผู้ดีโดยดี	
๑ ให้หุ้มเท่งราชเกรี	ถ้วนตรีวาระดี
ต่างร้องถวายฎีกา	

๑ ศุกรวาร์วันยกกลองมา แลเดือนก็หกดวงกัน	แรมหกค่ำตรา
๑ ลุจตุศักราชนับพัน เป็นเศษได้เก้าปีระกา	ร้อยเก้าสิบปีน
๑ สามคำขึ้นเจตมาสา พิภย์สิบสามคำระดม	ภัทรปัทมาสภา
๑ บรรดาข้าราชการทุกกรม ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา	ถวายกรประนม
๑ กำหนดปีหนึ่งสองครา ประเวณีสืบสากล	ตามราชบุรณ
๑ ครั้นสามโมงบ้ายบัดดล พระครูผู้ใหญ่เป็นประธาน	ให้ประชุมสามนต์
๑ ลูกขุนขุนศาลจำศาล ที่พระตำรวจแปदनาย	นายเวรกระลาการ
๑ กรมวังสั่งให้ส่งหมาย ธูราพรตพรหมจรรย์	บอกพราหมณ์สวมสาย
๑ มาอ่านคุษฎีคำฉันท นุศาสน์ ณ ราชพิธี	สังเวทเวัญ
๑ พระมหाराชครูธิบัติ ประกอบทุกสิ่งสุบเพียญชน	แต่งตั้งบายศรี
๑ นานาผลผลาอาเกียรณ สุคนธรสกำจร	ธงเทียวรูปเทียน
๑ เชิญเทพขุมนมสมุพร ประเสริฐประสิทธิวิทยา	เทวองค์อติศร
๑ คุ่มครองกลองชัยราชา เผด็จคตินรชน	จักดับทุกขา

๑ ครูเฒ่าทลีโชคชาญสกล	สังข์ใส่อุทกมนต์
ไปโสจรไปสรงเภา	
๑ จุดเจิมเฉลิมศักดิ์โสภี	มลิลามาลี
ประดับประดาลาวัญ	
๑ เสรีจดับเทียนชัยโบกวัน	เป่าสังข์สำคัญ
บันลือบรรเลงสบสถาน	ฯ เป่าสังข์ ฯ

๑๔

๑ อ้าพระสพดีพรหมเมศ	กมเลศผู้ชมฉาน
เชิญพิทักษ์ทำนุกพระอัยการ	พรหมศักดิ์แลหลักชัย
๑ มณเฑียรบาลวิบูลยบท	อันเป็นกฎประกอบใน
หวยทูลพระบาทบงกชไท	จิบดีนทรดำรงถวัลย์
๑ ท้าวถนอมธรรมเนียมในธรรมศาสตร์	นุกิจราชพิพิธธรรม์
วิจารณ์มาตยาอาจประพุดผืน	พิประลาสเปลี่ยนแปลง
๑ อ้าพระสยมภูวประสาท	สิทธิอำนาจาที่แสดง
แต่จอมจุฬาภพจแรง	การปราบคือสาปสรรค
๑ ใครบองไปลงพจนะดำรง	ดาร์ตีสทุกสิ่งอัน
บันดาลบันโดยประดุงบัน	ซุรทำวบรรหารสาร
๑ อ้าองค์พระพิษณุรักษ์	สุรศักดิ์เดชดาล
ขจัดโจรปัจจามิตรผู้พาล	พึงประลาดประลัยไกล
๑ ไปเกิดไปก่อประทุษกิจ	จ้านงจิตจ้านองภัย
ทั่วทั้งมณฑลสกลใน	นครขันตสัมา
๑ อ้าองค์สุขามบดีนทร์	วัชรินทร์สุเรนทรา
ผดุงกระมลนรประชา	กรแก้วในศีลแสวง
๑ เบญจางค์อุโบสถแลเทศ	กรรมบทกุศลแสดง
โดยสุจริตนิยบ์แคลง	ปฏิบัติชอบธรรม

๑ อ้าพระผู้โลกยภิบาล	ทั้งสี่วาน ๘ เกียดกัน
พยาธิทุกข์อุบัติปัจจุบันอัน	อมนุษยพาธา
๑ ท้าวชนแลสั่วตวจตุบาท	คชาชาตินานา
มีอาทิกชหัยกา	สรุคุมพิงสร้างภัย
๑ อ้าพระอัมพรสุรา	ฤทธิพายุแซ่โกง
ดาราพลาหกทุกไท	สุรเทพยทั้งมวล
๑ มั่วแมนประชุมช่วยมาบันดาล	ฤตุกาลอย่าแปรปรวน
เฉื่อยฉ่ำพรรษาชลพอควร	คุณพีชนะทุกพรรณ
๑ ัญญูณาลาผลสมบุรณ์	จงเมื่อบมุลทั้งเขตชันท์
เหลื่อลั่นแลแล้งพิรุณอัน	ตรายสองอย่าข้องเคือง
๑ อ้าองค์อารักษบุเรศ	ผู้สมเญศคือเสื่อเมือง
อิกองค์พระทรงนครเรือง	ฤทธิเชี่ยวชาญไชยาญ
๑ ยังเนืองนราภิรชน	ในมณฑลอาณาสถาน
ต่างตอบเมตตาคิจตฤราน	มิตรภาพทำลายกัน
๑ มาตยาวิจารณ์คดี	จงวาทีแต่โดยธรรม
เที่ยงถ่องในนิจคติบรร	พลบับบังคับคง
๑ ฤเอื้อแก่อามิสละโมบ	มละโลกจ้านง
จ้านองในคลองสตัยดำรง	สุจริตจรรยา
๑ อ้าพระผู้อารักษนิเวศ	วรเศวตฉัตร
เชิญช่วยอำนวยวรรณพลา	ยุสุขสวัสดิ์
๑ แต่จอมนรานอุปดิน	ทรป็นธเรศตรี
ปรากฏพระยศศักดิ์ทวี	คุณเกียรติดำเกิงไกร
๑ บำบัดอุปทวะแลทุกข์	บำเทิงสุขในราชัย
สวรร์คเสวยสวัสดิ์พิพัฒน์ไพ	บุรณ์ภาพถาวร
๑ อ้าพนัสผู้สำนัก	พฤกษรักษ์ในดงดอน
มละเหลาลำเนาพนสิงขร	คิริเขตทุเรศสถาน

๑ เชิญสิ่งสถิตประติทิน
บำเพ็ญสำเร็จสุขสำราญ
๑ เชิญชมอุดมศิริสมบัติ
ไอศุระยสมบุรณ์พิภพเพียง
๑ มวลแมนทุกแดนจงมาทุกด้าว
รับราชพลีกรรมบำเรอ
จบ เป้าสังข์ ๓ ลา

ในภรินเร่งเบิกบาน
รมเยศนิเวศน์เวียง
สารพัดจะพร้อมเพรียง
สุรโลกทุกสิ่งเสมอ
ทุกเทพท้าวทุกไทเธอ
นฤเบศ ๖ บุษบา

๑๑

๑ แต้นจำรำเรื่อง
ตามบรรพโบราณ
๑ เดิมราษฎรให้การฟ่อง
จำศาลกับขุนศรี
๑ พระราชพินิจจยรับ
พระครูสิ้นทั้งปวง
๑ เป็นต้นนั้นคือพระ
บุโรหิตเป็นตราชู
๑ มเหศวรพระครู
(มะ)ศาสตรจะเจนจำ
๑ หนึ่งจักรปาณี
แปดพระที่ร่ำมา
๑ หลวงญาณประกาศ
ขุนชัยอาญาบาล
๑ สิบสองลูกขุนคง
ชี้ขาดคดีไซ

ตะลาการมาตยา
ฉบบ์เบื่องประเพณี
ผู้รับร้องคดีมี
ธรรมราชในศาลหลวง
ก็ประทับไปตามกระทรง
จะชอบผิดพินิจดู
มหाराชครู
บ่ลำเอียงจะเพเลียงพลำ
พิเชษฐ์พิรามธรรม-
เทพราชธาดา
สี่สังกรประชา
ประเจิดเชิดประจำศาล
อัยยาอัยมาการ
กับจินดาภิรมย์ใจ
ดำรงบทบัญญัติไท
แผนกชื่อ ณ สารบาญ

๑ หนึ่งขุนประชาเสพ
ทั้งสองฝ่ายทหาร

๑ ปุรินทรเทพอาญา
อุทธรณ์อาญาสาม

๑ ศาลกรมท่าสี่
หนึ่งคือขุนอภัย

๑ ข่านาญวินิจฉัย
คนเดียวเป็นขุนศาล

๑ กรมเมืองขุนงามเมือง
ทรงธรณีรอน

๑ ขุนศรีบุรีรักษ์
จับโจรอาจิน

๑ โลกบาลธรณีบาล
ดูจนายนฤบาลประหาร

๑ กรมวังศรีราชบุตร
กิจพิจารณา

๑ แผ่งวังก็ทั้งสี่
เทวาวินิจฉัย

๑ หนึ่งวังนครบาล
อาญาคดีอินทร์อาญา

๑ ธรรมการขุนศาลมี
ชำระคดีตลอด

๑ ขุนอินทร์วิเชียรชาติ
ขวาซ้ายลำดับมา

๑ ขุนศรีตระการพล
ตรวจทะเบียนสารบัญชี

ขุนเทพประชาศาล
อาญานอกตำแหน่งนาม

อาญาจักษ์ประจักษ์ความ
ขุนศาลข้างมหาดไทย

ตำแหน่งที่ขุนพิณศัย
พิณจกจิวิจารณ์

จะกรีกไกรชำนาญการ
กรมนาโฆชากร

ชนะเลื่องลือขจร
ผู้ร้ายรอบพระบุรินทร์

ขุนพิทักษ์ธานินทร์
ผูกพิรุฬพวกพาล

นรบาลธราบาล

ผู้สัถ์วบบาปในนรกา

วุฒามาตย์ราชปัญญา

ศาลมรดกประจำคำ

คือขุนเทพสุภาธรรม

นาญคดีศรีสุภา

พรหมสุภาแลวังอาญา

ศาลกรมวังสืบเบ็ดคน

คือขุนศรีประชาชนท์

สงฆ์ทำผิดพุทธฎีกา

ขุนพรหมราชปรีชญา

ขุนวิสูตรเสนี

ทั้งสองคนกลางสัสดี

จำหน่ายคงบ่พลาดพลำ

๑ ขุนพิพิธสมบัติคลัง
ชำระผู้รับทำ
๑ พระศรีมโหสถ
ศรีพรหมเกหวิ
๑ สุภาทิพย์สุภาภาร
เป็นปลัดขุนศาลา
๑ ยังสองแพ่งไกรสี
คูโจทก์จำเลยนาม
๑ ไกรสีเกษมปรับ
ส่งสั่งสำคัญไป
๑ ฤชาธรรมเนียมมี
หลายคู่ก็หลายครัน
๑ ทำดีก็มีผล
สุดแท้แต่กฎหมาย
๑ เราท่านอันเกิดมา
คือใครจักขึ้นคง
๑ อย่าเยี่ยเยี่ยงสันดาน
ทำดุจผีหลอน
๑ เรื่องความที่ผู้แพ้
โลกลาเกลี้ยงตน
๑ ข้างโจทก์ก็เข้าหา
สองปากเช่นพาสี
๑ ปฏิเสธเป็นภาคเสธ
แปลงเติมสำนวนเขา
๑ จงเทพดาผลาญ
ค้อนเหล็กประหารยาปรี

มหาสมบัติประจำ
พระราชทรัพย์ประมุลทวี
ยอมปรากฏแต่เดิมที่
ปลัดสองศาลแพทยา
สุภาเทพเทพสุภา
แพ่งเกษมชำระความ
สำหรับที่จะไถ่ถาม
ราชสุภาสุภาชัย
ขณะแพ้ประการใด
ก็เป็นเสร็จสำเร็จกัน
ประจำที่ก็แบ่งปัน
บมิเปล่าทุกเพรางาย
เสมอชลบ่อทราย
เป็นประตัตประธานตรง
สังขารบาปนิยง
ชีวิตนั้นนิรันดร์
กระลาการกระล้ากร
ประสงค์ทรัพย์เอาสินบน
เป็นกระแห่นกระหนดกล
ก็กลับร้ายให้เป็นดี
จำเลยมาก็เปรมปรีดิ์
จะป้อนหญ้าก็รับเอา
จะบังเหตุก็แบ่งเบา
สลายลบให้สูญคำ
กระลาการอันโกล่า
ศิระะให้ทำลายขจาย

๑ ทั้งสายสุณีนีบาต
สามวันมิทันตาย

๑ เทียรโทษทวดดิงซ (อ)
สบบสรพยันตรา

๑ ฝีกาลวิปริต
ในอกบ่เห็นหัว

๑ ม้วยด้วยอสรพิษ
ทุกพรรณเขี้ยววง

๑ หนึ่งกรรมเกิดโรค
เรียราดทุรายทน

๑ หนึ่งราชภยันต์
ต้องบทในกฎหมาย

๑ ปัญจะวีสติมหา
ฉันวุติโรคจน

๑ ทั้งนี้จึงมีแก่
แล้วไปยังนรกา

๑ แม้นผู้พิพากษา
จงยังภิญโญยง

๑ ทุกถ้วนรากร
เพราะเหตุใจอารย

๑ ท้าวเทพภูมิธาดุ
แย้มเยี่ยมพิมานยล

๑ ขอจงเจริญสุข
แก่ผู้พิพากษา

๑ ห่อนเอื้อแก่อำมิส
ทำโทษทรลักษณ์กัน

จะพิตพาดคะมาหางย
ก็เจ็ดวันประจักษ์ตา

กรรมกรรมบ่คลาดคลา
อุบัติแท้จะถึงตัว

ก็ทำพิศพิงกลัว
ก็พินาศอาตมา

บมิทันจะวางยา
ก็จะซ้ำกระทำตน

อันอาเจียนโลหิตจน
ทุกขเวทนาตาย

ประจวบก็แหล่หลาย
ก็ปรนข้างประจานตน

ภัยพิขเกินทน
อดีตสารตตยา

กระลาการพาลา
เมื่อม้วยชีพปลดปลง

วิจารณ์ตามตรง
ยศแสนศฤงคาร

จะขจรกราบกราน
ก็เป็นเอกบุคค

สุธาวาสก็ถ้วนดล
สรสาธูการา

นิรทุกขโรคา

ถะถ้องถ้อยที่ทางธรรม์

ตัดทุจริตช้องใจฉันท

สัत्वขมจมโลกา

๑ แม่นไมรำพึงคิด	ถึงอนิจาตมา
ในอกหมกอวิชา	ฤาจะเบาทุเลาใคร
๑ จงตั้งกตัญญู	กตเวทีจริงใจ
ตนต่างพระเนตรไท	ทะนุหล้าประชาชน
๑ แม่นมาดประลัยไป	ปรโลกยบัดดล
สู่ทิพย์ไพชยนต์	พิมานมาศเมืองแมน
๑ พระราชดำริเห็น	ภัยเภทในด้าวแดน
ให้ทำเป็นแบบแผน	ยุบลไว้กับเกรี
๑ หวังสืบซึ่งสารสาสน์	ชัตติยราชประเพณี
ในพระนครศรี	อยุธยาารมย์
๑ อย่ารู้บ่ลายลับ	ลำดับราชอนุกรม
ข้าซ่อมประสพสม	บุรณะไว้กับริบูรณ
๑ คำใดเป็นแก่นสาร	จิรังกาลพอคำคุณ
เหมือนเชื่ออันเจือกุณท์	ฤจะดับบ่ดูตาย
๑ ขอฝากสุรามฤทธิ์	ทศทิศทั้งหลาย
อย่าให้รู้มลาย	สลายเลชลบเลื่อน
๑ วินิจฉัยเกรี	กับดุษฎีบ่พ้นเพื่อน
อยู่ชั่วตะวันเดือน	ประจำหล้า ณ ธาตรี
๑ พระราชโองการสั่ง	แก่พระศรีภูมิปริ
ชาชาญชำนานูทิ	ทะนุฉันทนองกลอน
๑ เพราะเพื่อพระบารมี	มหิมาณรรอน
ทุกซ์ราชภูรกร	ก็บรรเทาทุเลาลง
๑ เสนากระลาการ	จะวิจารณ์ก็ตริกตรง
มล้างโลกลดลง	ประหยัดตัวด้วยกลัวกลอง
๑ ทุกซ์ราชภูรประชา	ก็ผาสูกสมปอง
บทกลอนที่จัดจง	ก็สำเร็จเสร็จบริบูรณ์

อ่านฉันทจป ๓ ลา แล้วเป่าสังข์อีกลา ๑
พระครุราชพิธี เบิกขายสิน ส่งแว่น ลูกขุนศาลหลวง
ขุนศาลรับแว่นเวียนเทียน

วันเมื่อเป็นคารบเจ็ด สมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จทรงบาตรในพระราชนิเวศน์ พระพิมพาเห็นให้พระราหุลไปทูลขอทรัพย์อันเป็นของแห่งบิดา พระราหุลก็ตามทูลขอไปจนถึงนิโครธาราม สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคก็ทรงพระดำริว่า พระราหุลมาวอนขอทรัพย์พระตถาคตไม่ควรจะให้ ด้วยทรัพย์นั้นเป็นโลกีย์เป็นที่ปรารภณาแก่พาลปวงชน ประกอบด้วยความคับแค้น เป็นเหตุที่จะยังสัตว์ให้เวียนไปตามวัฏสงสาร **นะ นิพพิทาเย** มิได้เป็นไปเพื่ออันหน่ายจากภพ **นะ วิราคาเย** มิได้เป็นไปเพื่อหน่ายจากกำหนด แลมิได้เป็นไปเพื่อจะดับรังับเสียซึ่งราคะ **นะ อภิญญาเย** มิได้เป็นไปเพื่อจะตรัสรู้ซึ่งพระอริยมรรค แลพระอริยผลแลพระนิพพาน **ตั้ง ทัพพะโน** ทรัพย์ที่พระราหุลมาขอนั้น มหาภคัตริย์ก็จะนำไปได้ โจรก็จะลัก ไฟก็จะไหม้ น้ำก็จะท่วมพัดพาไป ทั้งญาติอันมิได้เป็นที่รักก็จะนำไปได้ **ตะเมวาระนัง** **นิสสาเย** บุคคลอาศัยซึ่งทรัพย์นี้ อาจประพตฺพิทุจฺจิตทั้งสามประการได้ แลอาศัยซึ่งทรัพย์นี้ ตัณหาคือความปรารถนาจึงจำเริญ ตัณหาเมื่อแล้วการที่จะชวนชววยเสาะแสวงหาซึ่งทรัพย์นั้นก็บังเกิด การที่จะแสวงหาซึ่งทรัพย์นั้นบังเกิดขึ้นแล้ว โลกที่จะได้ซึ่งลาภนั้นก็บังเกิด ครั้นลาภบังเกิดขึ้นแล้วกิจที่จะวินิจฉัย คือพิจารณาที่บังเกิดเมื่อวินิจฉัยมีแล้วฉันทราคะก็บังเกิด เมื่อฉันทราคะมีแล้ว ความยินดีที่จะยังลงผูกพันในทรัพย์นั้นก็บังเกิด เมื่อยินดีผูกพันในทรัพย์นั้นมีแล้ว ความหวงแหนก็บังเกิด เมื่อความหวงแหนมีแล้ว มัจฉริยะก็บังเกิด เมื่อมัจฉริยะมีแล้วก็คิดอ่านที่จะประกอบการในที่จะรักษาทรัพย์นั้นก็บังเกิด เมื่อคิดอ่านการที่จะรักษามีแล้ว อาชญาที่จะปรบอิจิรณด้วยไม้แลอาวุธต่าง ๆ ก็บังเกิด

อนึ่งโลกียทรัพย์เป็นเหตุที่จะให้บังเกิดทะเลาะวิวาทพุ่มเสียงซึ่งกันแลกันต่าง ๆ เมื่อทรัพย์แห่งตนสิ้นสูญไปด้วยอันตรายอันใดอันหนึ่ง ตนก็ได้ความเดือดร้อนว่า **เม สฺมูญฺจะระนัง** ทรัพย์แห่งเราสิ้นสูญไป ไม่ควรจะสูญ เมื่อความ

ข้อมูลศึกษาวิเคราะห์

๑. เรื่อง เนื้อความสติพระมหากษัตริย์

๑.๑ เป็นการจารข้อความสั้น ๆ มีเนื้อความว่า ทรงดูแลให้ข้าราชการทั้งปวง ตั้งอยู่ในไตรสรณาคมน์ คือ ให้ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ให้ตั้งอยู่ในความสัตย์ ความกตัญญู และขันติ

ส่วนพระมหากษัตริย์ก็ตรัสแก่ข้าราชการด้วยปิยวาจา บรรดาข้าราชการต่างเกิดความรู้สึกอ้อมเอมใจ และจงรักภักดีในพระองค์ พระองค์ทรงเป็นเหมือนฝนโบกขรพรรษที่ตกลงมาให้มหาชนชุ่มชื้นด้วยน้ำคำ เป็นข้อที่ควรทรงรำพึงคิดตลอดไป พระองค์ทรงเป็นยอดกษัตริย์อันประเสริฐยิ่ง เหตุเพราะพระองค์ไม่ได้ลู่อานาจ แก้อโศ พระองค์ทรงตั้งพระองค์ไว้เหมือนดังพระจันทร์เพ็ญ ที่ทำให้สรรพสัตว์ได้รับความชื่นเย็น อยู่เย็นเป็นสุขทั่วไปทั้งประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในข้อความที่จารมิได้ระบุว่า หมายถึง กษัตริย์พระองค์ใด ทั้งนี้ข้อความดังกล่าวอาจเป็นประหนึ่งคำอาศิรวาทก่อนเริ่มจารโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท

๒. เรื่อง โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท เรื่อง ศิริวิบุลยกิจ แต่งโดย หลวงศรีปริชา (แข่ง)

๒.๑ ชื่อเรื่อง

ในหนังสือชุดคำไม่ได้เขียนชื่อเรื่องเอาไว้ แต่เมื่ออ่านเนื้อเรื่องไปจนจบก็ทราบว่าเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์ศิริวิบุลยกิจ ซึ่งในที่สุดได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒.๒ ลักษณะคำประพันธ์

แต่งด้วยโคลงสี่สุภาพ ที่มีทั้งโคลงกระทู้ โคลงกระทู้ที่เป็นกลบท และ

โคลงกลบท รวมทั้งหมดมี ๖๗ บท จำแนกเป็น โคลงกลบท จำนวน ๒๓ บท ส่วนที่เป็นโคลงกลบทมีการเขียนเลขลำดับไว้ท้ายชื่อโคลงกลบท ทุกบท

๒.๓ เนื้อเรื่อง

เริ่มต้นด้วยคำประพันธ์โคลงสี่สุภาพที่บอกลักษณะของฉันทลักษณ์ของ โคลงสี่สุภาพ จำนวน ๑ บท

บทที่ ๒ - ๑๒ กล่าวถึง พระเดชานุภาพและพระบุญญาธิการของท้าวยศิทธิ์

บทที่ ๑๓ - ๑๘ กล่าวถึง ท้าวยศิทธิ์สววรรคต และพรรณนาความโศกเศร้า ของพระราชโอรสศิริวิบุลยสิทธิ์

บทที่ ๑๙ กล่าวถึง พระศิริวิบุลยสิทธิ์ ทำบุญทำทานถวายเป็นพระราชกุศล แต่พระราชบิดาและพระราชมารดาที่ได้สววรรคตไปแล้วเป็นเวลานานมาแล้ว

บทที่ ๒๐ กล่าวถึง พระศิริวิบุลยสิทธิ์ว่าทรงเป็นหน่อเนื้อพระโพธิสัตว์ เพียร สร้างปัญญาบารมี ทรงความบริสุทธิ์สูงสุดและทรงกำจัดความโลภ

บทที่ ๒๑ กล่าวถึง พระศิริวิบุลยสิทธิ์ ว่ามีอายุยืนและครองราชย์สมบัติอยู่ เป็นเวลานานมาก ในที่สุดก็เสด็จสววรรคต

บทที่ ๒๒ - ๒๔ กล่าวถึง ความเศร้าโศกของพระราชบุตร พระราชนัดดา และไพร่พลโยธี

บทที่ ๒๕-๓๔ กล่าวถึง พระศิริวิบุลยสิทธิ์ได้ไปเกิดบนสวรรค์เป็นปิ่นทေးที่ สวรรค์ชั้นหกชั้นขึ้นชม ได้เสวยทิพย์สมบัติ มีเทพบุตรและนางฟ้าที่งามเลิศนับหมื่น เป็นบริวาร มีนางฟ้านางหนึ่งซึ่งเคยร่วมบุญกันมาได้มาอยู่ในที่นี้ด้วย บรรดานางฟ้า ต่างขับร้องบรรเลงมโหรีและขอพาทย์ เป็นที่จำเริญใจ

บทที่ ๓๕ - ๔๐ กล่าวถึง สมเด็จพระพุทธองค์ทรงแจ้งเรื่องการกลับชาติ มาเกิดของพระนางศิริมดี ท้าวยศิทธิ์ ภูฏราช เพชฌฆาต พระศิริวิบุลยสิทธิ์ และบริวาร ทั้งหลาย

บทที่ ๔๑ - ๕๓ กล่าวสรรเสริญพระพุทธองค์ว่า เป็นผู้บริสุทธิ์หมดจด ได้ ตัดราคละกมลแห่งวิญสาหาร ได้ตรัสรู้พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ด้วย พระองค์เอง ทรงรอบรู้ไตรเพทและเชิงเจนในจรรยาณทั้งสิบห้าประการ พระองค์ ทรงเป็นหลักแก้วของโลกในการขนสัตว์เข้าสู่พระนิพพาน พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญ ทุกกริยา และเวียนว่ายในวิญสาหารมาเป็นอนกชาติ บัดนี้พระองค์ทรงเป็นผู้ ประเสริฐในสามโลก เทพเทวดาทุกชั้น มนุษย์ ครุฑ นาค คนธรรพ์ และสรรพสัตว์ ล้วนกระทำอภิวาทแด่พระองค์

บทที่ ๕๔ - ๕๖ กวีผู้แต่งได้บอกชื่อไว้ว่า ตนชื่อ ช่ง หรือ บุญแสง เป็นชาว สงขลา ที่ได้เข้ามาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์และเมื่อมาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ก็ไม่มีใคร เรียกชื่อว่า ช่ง อีก มีแต่เรียกกันว่า อาจารย์ช่ง เพราะเป็นผู้มีปัญญาและสามารถ ในการกล่าวธรรม ตนได้เป็นข้าในพระยุพราช (พระบันฑูร) ได้รับพระราชทานนาม เป็นที่หลวงปริชาพิณิต เพราะมีปัญญาสามารถแนะนำสั่งสอนธรรมได้สมดังนาม พระราชทาน และยังเป็นโหรที่พระยุพราชทรงโปรดเมตตาตรัสใช้

บทที่ ๕๗ กวีสรุปว่าได้แต่งกลบทไว้ ๘๖ บท (ซึ่งคงหมายถึงกลอนกลบท เรื่องศิริวิบุลกิติ) แต่งฉันทกลบทไว้ ๒๐ บท (แต่ยังไม่เคยเห็นฉันทกถาปรากฏ ในที่ใดมาก่อน) และได้แต่งโคลงกลบท (ไว้ในที่นี้) จำนวน ๒๓ บท

บทที่ ๕๘ - ๖๖ กวีได้ตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ชาตินี้หากตายไปขอให้ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต ให้ได้เกิดในศาสนาของ พระศรีอาริยเมตไตรย และให้ได้ตรัสรู้ธรรมเพื่อโปรดบิดามารดา ภรรยา บุตร และ วงศ์ญาติ ตลอดจนสรรพสัตว์ให้ถึงแดนอันเกษม คือ พระนิพพาน

บทที่ ๖๗ ซึ่งเป็นบทสุดท้าย ได้บอกวันเดือนปีที่แต่งบทประพันธ์จบว่า ได้ แต่งจบในวันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๑๙ (ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๐) เมื่อ ตรวจสอบกับปฏิทินร้อยปี ปรากฏว่า วันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ ในปีพุทธศักราช ๒๔๐๐ เดือน ๑๐ ตรงกับเดือนสิงหาคม ส่วนปีตามปฏิทินร้อยปี ระบุว่า เป็นปีมะเส็ง ซึ่ง คำบาลีใช้ว่า สัปพะกะ แต่ในโคลงเขียนว่า มักกะ ซึ่งแปลว่า ลิง แต่ก็ไม่ใช่พวอก เพราะพวอกคำบาลีใช้ เอพะกะ สันนิษฐานว่า ผู้จารอาจเขียนคลาดเคลื่อน

๒.๔ ถอดความโคลง

๑)	๑	พินเอกเจ็ดแห่งห้อง	สุรียน
		เสาวภาพแก้วกรองสนธ์	ลิบเกล้า
		พินโทเทียบมณฑล	จันทร์สี
		ตามที่โคลงล้วนเกล้า	ว่าสร้อยเศษสอง

ความหมาย โคลงสี่สุภาพบังคับรูปวรรณยุกต์เอกกำกับเจ็ดแห่ง คำสุภาพ
ลิบเกล้าแห่ง คำที่มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับสี่แห่งและอาจมีคำสร้อยอีกสองแห่ง

อธิบายว่า โคลงสี่สุภาพบทหนึ่ง มีคำสุภาพคือคำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ
อยู่ ๑๙ คำ แต่หากจะมีก็ไม่ถือว่าผิด ยกเว้นในตำแหน่งคำท้ายวรรคจะมีรูป
วรรณยุกต์กำกับไม่ได้ เพราะจะทำให้เสียความไพเราะ เนื่องจากขานน้ำหนัก
ของเสียง

สุริยมณฑล หรือห้องสุรียน หมายถึง คำสุภาพ ได้แก่ คำที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์
กำกับ มีอยู่ ๑๙ คำ

จำนวนคำในโคลงสี่สุภาพบทหนึ่งมี ๓๐ คำ ประกอบด้วย คำสุภาพ ๑๙
คำเอก ๗ คำโท ๔ หากจะมีคำสร้อยให้มีได้ในบาทที่หนึ่งกับบาทที่สาม แห่งละ ๒ คำ
รวมเป็น ๓๔ คำ

๒) ชื่อ บุพพจี ๑

๑	สมเด็จพระเจ้า	จอมภู่
	ครองราชย์สมบัติดู	ดั่งแก้ว
	ปราบราบหมู่มศัตรู	ไตรทิศ
	พระเดชเดชาแผ้ว	ผ่องด้วยพุทธญาณ

ความหมาย กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงอำนาจภาพ ปราบศัตรูราบคาบ
ทั้งสามทิศ (อีกทิศหนึ่งเป็นราชอาณาจักรของพระองค์) ทรงมีพระเดชานุภาพ
เบิกบานผ่องใสด้วยพุทธญาณ

๓) สติคัพพันินิต ๒

๑	เปรี๊ยะปราคาบ่เทียบผู้	เทียบมองค์
	เปรี๊ยะยศบ่มียิง	ยิงได้
	เปรี๊ยะเดชจุฑาษงค์	ชตรฐ
	เปรี๊ยะฤทธิ์ราเมศให้	เที่ยงแท้ทุกัน

ความหมาย ทรงเปรี๊ยะปราคาอย่างไม่มีผู้ใดจะเทียบเทียม ทรงเกียรติยศไม่มีผู้ใดเสมอ ทรงเรื่องอำนาจประหนึ่งจอมแห่งนาคราช คือ ท้าวชตรฐ* ทรงเปรี๊ยะด้วยฤทธาานุภาพยิ่งกว่าพระราม

ชื่อ ต่อตาม ๓

๔)	๑	ลือพระเดชกีก้อง	กิตติคุณ
		คุณทั่วไตรภพจุล	จักรหล้า
		จักรหล้าเปรียบดังจุล	จักรพรรดิ
		จักรพรรดิพระเดชจ้า	แจตแจจจักรวาล

ความหมาย พระเดชานุภาพและพระเกียรติคุณเกริกก้องไปทั่วแผ่นดิน เป็นจอมจักรพรรดิที่ทรงพลาานุภาพ ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในจักรวาล

๕) ข้าสองแสงง ๔

๑	ลือ จบบจบทั่วสิ้น	ตรีภพ
	ชา พระเดชเดชลบ	เลิศแล้ว
	ปรา รภรภทั่วจบ	ไตรจักร
	กฎ ยิ่งยิ่งกว่าแก้ว	กอบด้วยขันตี

ความหมาย พระเดชานุภาพเลื่องลือไปทั่วในสามโลก ทรงคุณประเสริฐด้วยขันตี คือ ความอดทน

๖) ชื่อ ตรีพินประดับ ๓ อักษร ๕

๑	ครองราชย์เรื่องรุ่งแล้ว	เลิศไทย
	ชวนชักชาติเวไนย	ผ่องแผ้ว
	ขึ้นสู่สัควสัย	สุขยิ่ง
	เป็นมคณายกแก้ว	ล่งแล้วเลิศปาง

ความหมาย ทรงครองแผ่นดินให้รุ่งเรือง ชักชวนราษฎรผู้เป็นเวไนย คือเป็นผู้พึงสั่งสอนได้ ให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อจะได้ไปเกิดในสรวงสวรรค์ พระองค์ทรงเป็นผู้นำทางธรรมอย่างเลิศ

๗) ชื่อ อักษร ๓ ๖ ๖

๑	พระเนื้อทองทองทอง	ปฐพี
	จบทั่วภพธานี	นี่
	เลิศล้ำล้ำดี	ที่สุด
	ข้าศึกลีลี้	หลีกด้วยบุญหลัง

ความหมาย พระองค์เสด็จท่องไปทั่วปฐพี ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ดีเลิศ บรรดาข้าศึกศัตรูต่างหลีกหนีด้วยเกรงบุญญาบารมีที่ได้สั่งสมมาแต่ปางก่อน

๘) ยติภังค์ ๗

๑	ท่านท้าวยศกิติ์ผู้	ก่อพงศ์
	คือราชพระปิตุทรง	สวัสดีให้
	จำเริญสุตังองค์	อมเรศ
	สองกับราชบุตรได้	สุขสร้างสมภาร

ความหมาย พระองค์คือท้าวยศกิติ์ ผู้สถาปนาวงศ์ ทรงเป็นพระราชบิดา ผู้เจริญรุ่งเรือง สมบูรณ์พูนสุขราวงศ์อมรินทร์ พระองค์กับพระราชบุตรทรงมีความสุขด้วยการสร้างสมคุณงามความดี

๙) กระตุ้นโม

๑	น	เนื้อพระเกศแก้ว	ก่อองค์
	โม	หมู่จตุรงค์	แวดล้อม
	พ	เพิ่มรักษาทรง	สุจริต
	ท	ทุกเมืองออกอ้อม	เอกโอ้องค์เดียว

ความหมาย พระองค์ผู้เป็นดั่งดวงแก้ว อยู่ท่ามกลางจตุรงค์โยธี ทรงเพิ่มพูนการรักษาสัตย์ จนทุกเมืองต่างมานอบน้อมต่อพระองค์แต่เพียงผู้เดียว

๑๐) กระตุ้นโม

๑	ธ	แท้ธรรมชาติเชื้อ	พุทธา
	ย	ยอดเยี่ยมปัญญา	เลิศแท้
	สิ	สรรพสุทธิสิปา	รู้รอบ
	ท	ทั่วทุกทิศแท้	เพิกด้วยบุญรังค์

ความหมาย พระองค์ทรงเป็นหน่อเนื้อแห่งพุทธรุ ทรงปัญญาเป็นเลิศ ทรงรอบรู้ในศิลปศาสตร์ทั้งมวล กษัตริย์ทั่วทุกทิศต้องพ่ายแพ้ในพระบุญญาธิการ

๑๑) กระตุ้นโม

๑	ธ	ึง	เทศอังกฤษแท้	ทั่วตัว
	อ		เจ๊กลาวญวนยั่ว	ยอบเฝ้า
	อา		อ้ายแขกฝรั่งกลัว	ทั่วทิศ
	อิ		เอกตั้งอินทร์เจ้า	แจตแจ้งรัศมี

ความหมาย ทั้งพวกเทศ อังกฤษ จีน ลาว ญวน แขก ฝรั่ง ต่างเกรงกลัว พระบุญญาธิการของพระองค์ ผู้เรืองอำนาจพราวกับริศมีของพระอินทร์

๑๒) กระทุ้นโม

๑ อี	เอี่ยมสมบัติแท้	อินทร์พรหม
อี	เอกดั่งบรม	จักรแก้ว
อี	เอี่ยมจักชุม	จักรรัตน์
อุ	ยังอุกฤษณ์แล้ว	เลิศด้วยขันตี

ความหมาย พระองค์ทรงรุ่งเรืองด้วยสมบัติประดุจพระอินทร์ ทรงฤทธิ์
ดั่งพระนารายณ์ ทรงหวังจักรุ่งเรืองด้วยธรรม ทรงมีขันติธรรมเป็นเลิศ

๑๓) กระทุ้นโม

๑ อุ	องค์บพิตรท้าว	บิดา
ฤ	เร่แรงขรา	โรคไร่
ฤ	หรือจักรรักษา	ฤรอด
ฤ	ล่องครไลได้	ดับแล้วสู่สวรรค์

ความหมาย ท้าวยศกิต์ทรงขราไปตามสภาพ แม้จะไม่มีโรคภัยเบียดเบียน
ก็ไม่อาจรักษาชีวิตให้รอดได้ จึงได้เสด็จสวรรคต

๑๔) กระทุ้นโม

๑ ฤ	โลกแต่งศพท้าว	บิดุรงค์
เอ	เอกเจ็ดประจง	จักรแก้ว
แอ	แอหมู่เทพองค์	แออัด
แอ	ออกช่วยศพแล้ว	เล่นด้วยเพลงสวรรค์

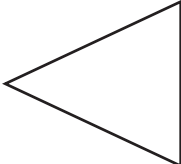
ความหมาย เป็นที่เลื่องลือเมื่อพระราชบุตรได้จัดงาน พระบรมศพของ
พระราชบิดา ด้วยได้กระทำอย่างบรรจงและงดงามยิ่ง หมู่เทพเทวดาได้มาร่วมงาน
กันอย่างแน่นขนัด และได้ช่วยบรรเลงเพลงสวรรค์

๑๕) กระทุ้มครุล้วน ๘

๑	ไอ	ไอพระโศกเศร้า	แสนทรง
	โอ	อกอ้างว้างวงศ์	วากแว
	เอา	เอาอัดทรงทรง	สุดโศก
	อ้า	อึกอกโอเอ	เอียงแอ้วงค์เอย

ความหมาย พระราชบุตรศรีวิบูลกิติ์ ทรงโศกเศร้าเป็นที่สุดและทรงรู้สึกอ้างว้างว่าเหว เดียวดาย

๑๖) กระทุ้มโน แต่เป็นหัตถ์เอกพนธ์ ๙

๑ อะหมุ่		อมเรศให้	พลอยหวาน
		อำมาตย์ชวน	ชอกช้า
		ขัตติยญาติยวน	วิโยค
		ราชภูรล้า	ร่ำให้โหยหวาน

ความหมาย หมู่เทพเทวดา หมู่อำมาตย์ พระญาติพระวงศ์ และราชภูรต่างพากันโศกเศร้า คร่ำครวญ

๑๗) นาคพันธ์ ๑๐

๑ พระ พระ พระ พระ		นั่งที่แท่น		แก้ว	กำสรวล
				ครวญ	โศกเศร้า
				ยวน	วิโยค
				เกล้า	เนตรคล้อยครวญคะนึ่ง

ความหมาย พระราชบุตร ประทับที่แท่นแก้ว โศกเศร้าหวนคะนึ่งถึงแต่พระราชบิดา

๑๘) ชื่อ นาคพันธ้อลงกต ๑๑

๑ พระทรงกำสรดให้	คร่ำครวญ
ครวญคร่ำร่ำเรรวน	โศกเศร้า
เศร้าโศกสุทฺธจักจวน	จิตขาด
ขาดจิตอาลัยเจ้า	จักรแก้วบิตุรงค์

ความหมาย พระทรงโศกเศร้าคร่ำครวญถึงพระราชบิดา เหมือนใจจะขาดด้วยความอาลัยรัก

๑๙) พันธิบท ๑๒

๑ บิตุรงค์ทรงล่วงแล้ว	นานกาล
พระขึ้นรื่นบานทาน	แบ่งให้
คุณบุญถึงบิตุमान	นานเนิ่น
โศกโศกเศร้าไม่ได้	จอดจ้องจักรพงศ์

ความหมาย แม้พระราชบิดาเสด็จสวรรคตไปนานแล้ว แต่พระองค์ก็ทรงเบิกบานพระทัยในการทำบุญทำทาน อุทิศถวายแต่พระราชบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอ จะทรงโศกเศร้าอยู่ไม่ได้ ในฐานะของผู้ครองแผ่นดิน

๒๐) กระทุ้โพธิสัตว์ ชื่อ เมธีประดิษฐาน ๑๓

๑ โฟ หน่อตาลเนื้อ	ร่มโพ
ธิ เทียงปัญญาธิโก	ก่อสร้าง
สัต แสนสุทธอุตโม	ฤสัตว์
โต โตเต้าเลิกล้าง	โลกแล้วใหญ่โต

ความหมาย พระราชบุตรทรงเป็นหน่อเนื้อของพระโพธิสัตว์ ผู้เพียรสร้างปัญญาบารมี ทรงมีความบริสุทธิ์เป็นยอด และทรงเพียรเลิกความโลภ

๒๑) กระทุ์โพธิสัตว์

๑	ยา ยืนอยู่ครอบครอง	สรวรยา
วะ	ยังยัดพระวษา	มากแท้
ตา	ตัดขาดชะตา	ตัดขาด
ยุ	สุท้พระชนม์แล้	ลับแล้วอายุศม์

ความหมาย พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นเวลานานมาก จึงได้เสด็จ
สวรรคต

๒๒) กระทุ์โพธิสัตว์

๑	ก้ง เกิดความโศกเศร้า	โศก้ง
ถัด	ท้วนเวศว้ง	ถัดถ้วน
ตะ	ดวงเนตรบุตรทั้ง	นัดตะ
วา	ว่าพระเด็ดด้วน	ดับแล้วชีวา

ความหมาย ความเศร้าโศกเกิดขึ้นทั่วทั้งพระราชวัง พระราชบุตรและ
พระราชนัดดาต่างพากันโศกเศร้าในการสวรรคตของพระองค์

๒๓) กระทุ์โพธิสัตว์

๑	อา โอนัตรโลกลัม	แล้วอา
ยุ	ยิ่งอายุศมา	สุดสิ้น
หะ	ห้องพระจุฬา	โลหะ
ปะ	ปักไว้เด็ดหวั่น	หักแล้วเปิงปะ

ความหมาย พระองค์เสด็จสวรรคต เปรียบประดุจฉัตรของโลกหักสลายไป

๒๔) กระทุ้โพธิสัตว์

๑ ริ	รอมพร้อมพรั่งสิ้น	รอมริ
โย	ยอดพวกโยธี	โศกเศร้า
สา	ทั่วทิศาตรี	ร้องรำ
เน	แน่นน้ำเนตรเศร้า	คลั่งให้ท้าวะเน

ความหมาย บรรดาไพร่พลโยธีและทุกผู้ทุกคนทุกทิศ ต่างร้องไห้อาลัยรัก

๒๕) กระทุ้โพธิสัตว์

๑ สัก	สิ้นพระชีพแล้ว	สู่สัก
คะ	คือองค์ครักษ์	รุ่งฟ้า
ปะ	เป็นปิ่นเทวลักษณะ	ล้ำปะ ทิปนา
รา	รุ่งเรืองฤทธิ์กล้า	เลิศล้ำอมรา

ความหมาย พระองค์เสด็จสู่สวรรคาลัยแล้ว ประหนึ่งทรงเป็นองค์ครักษ์ของฟากฟ้าอันรุ่งโรจน์ สว่างรุ่งเรืองตามลักษณะของจอมเทพ ยิ่งกว่าดวงประทีปทั้งปวง และรุ่งเรืองฤทธิ์เลิศกว่าพระอินทร์

๒๖) กระทุ้โพธิสัตว์

๑ ยะ	ยอดทิพรัตน์แก้ว	งามระยะ
โน	เนื่องมนอกะ	หนักแพรว
อะ	องค์เทพอัฉโร(ะ)	ดิเรก
โห	หกชั้นเวียงแก้ว	เทพให้อะโห

ความหมาย (ปราสาท) ยอดแก้วงดงามอยู่เป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกัน นึกเห็นกนกอันงามระยับระยิบ มีเทพบุตรนางอัปสรมากมาย สวรรค์ทั้งหกชั้นคือเมืองแก้วอันงดงามที่เทพยดาทั้งหลายต่างชื่นชมและพากันอุทานว่า อะโห

๒๗) กระทุ้โพธิสัตว์ ชื่อ กระวีวิจิตร ๑๔

๑ สี่	เสร็จสำเร็จสิ้น	สมบูรณ์
	เสร็จสำเร็จพูน	ผ่องฟ้า
	เสร็จทิพย์จำรูญ	เรืองรุ่ง
	เสร็จเทพไตรหล้า	หลากแล้วชมบุญ

ความหมาย พระองค์ทรงรุ่งโรจน์ด้วยพระบุญญาบารมี ทวยเทพบนสวรรค์ มนุษย์และบาดาล ล้วนพากันชื่นชม

๒๘) ชื่อ ศัทปโสฬส ๑๕

๑ พระชมสมบัติแท้	เทพอนันต์
นางนาฏชาติสุวรรณ	แว่นแก้ว
โฉมเอกเฉกเจิดฉั่น	ฉายฉาด
นับหมื่นพันผ่องแผ้ว	เลิศแล้วลักขณา

ความหมาย พระองค์ได้เสวยสวรรค์ มีเทพบุตรเทพธิดาล้วนงดงามยิ่ง นับหมื่นเป็นบริวาร

๒๙) ชื่อวิเชียรประดับ ๑๖

๑ ลางนางสอดทิพย์สร้อย	เชียวขาว
ลางนั้มพริ้มแพรวพราว	แวบว้าง
ลางนุชสุทศิรดาว	ดวงเมฆ
ลางนาฏคาคาดำผะดั่ง	สอดรู้้งแสงราย

ความหมาย นางอัปสรบ้างแต่งเครื่องประดับด้วยสร้อยสีเชียวขาว บ้างแต่งเครื่องประดับระย้าระยิบ บ้างแต่งด้วยสีขาวบริสุทธิ์ดุจดาวและเมฆ บ้างแต่งด้วยเครื่องประดับคาคาดำผะดั่งสลับสีรู้้งแสงพรรณราย

๓๐) นิยมอักษร ๑๗

๑ เนื่อนิ่มนุ่มแน่นน้อย	หน้าหนาว
ยั้มย่องแย้มยืยวน	ยั่วเย้า
ซ้อยแซมซิดเซยชวน	ชูชื่น
รูปร่างรุ่งเรืองเร้า	เร่งร้อนราครึง

ความหมาย แต่ละนางเนื่อนิ่มรูปร่างอรชรอ่อนแอ้น ยั้มแย้มยั่วยวนให้
ซิดเซย ล้วนงดงามกระตุ้นให้เกิดความกำหนัด

๓๑) อันนี้ชื่อสกิดแคร์ แต่เป็นทวดึงส์ประดับ ๑๘

๑ เนตร น้อยซ้อยชดให้	ชายเนตร
น้อง นาฏราชักเรศ	ร่วมน้อง
ส่อง สุทธิ์ดุจศรประเวศ	เนตรส่อง
มา พบสบบุญต้อง	ติดเต้าตามมา

ความหมาย พระอัศรมเหสีได้เสด็จติดตามมา (สู่สวรรค) ด้วยผลบุญ ได้
ชะม้ายชายตามอันทอประกายบริสุทธิ์มาสบเนตร

๓๒) กาพย์เพชรมังกร ๑๙

๑ นางฟ้าจะแจ่มหน้า	แจ่มนวล
ขับขานเสียงโอดครวญ	แจ้วเจื้อย
มโหรียืยวนกวน	กาเมศ
ส่งเสียงสำเนียงเรื้อย	เร่งให้ยวนกาม

ความหมาย นางฟ้าผู้งามสรรพขับร้องเสียงไพเราะทอดยาวไม่ขาดระยะ
อีกทั้งเสียงมโหรีเสนาะเพราะพรังชวนให้เกิดความพึงใจ

๓๓)	๑ นางร่ำตามเพลงร้อง	เรื่องสวรรค์
	ภาพพร้องเพราะประจัญ	จิตแจ้ว
	ทับกระจับปี่บรร	เลงเพราะ ซอพาทย์
	เจาะจิตเสียงปี่แก้ว	เจื้อยแจ้วจับใจ

ความหมาย ทั้งเสียงขับร้อง เสียงดนตรี และภาพงามของนางอัปสรชวนให้รู้สึกจับจิตจับใจยิ่งนัก

๓๔) สกิดแคร์ ๒๐

๑	เซยชม สมบัติแก้ว	เซยชม
	พร้อมยิ่ง ยอดอุดม	ยิ่งพร้อม
	สุทธงาม เทพงามสม	งามสุทธ
	ทิพรัตน์ เทพบุตรล้อม	เลิศด้วยรัตนทิพ

ความหมาย พระองค์เซยชมทิพยสมบัติอันยอดเยี่ยมบริบูรณ์ พร้อมด้วยเทพเทวดาอันงามบริสุทธิ์ แวดล้อมอยู่ในทิพย์วิมาน

๓๕) ชื่อ สิ่งหลกคติ ๒๑

๑	สัตถาสมเด็จเจ้า	พุททองค์
	แจ้งชาติชาดกยง	ยิ่งไว้
	ว่าภิกขเวสงฆ์	ถ้วนรูป
	จำจิตแจ้งใจให้	หากรู้เรื่องความ

ความหมาย สมเด็จพระพุททองค์ทรงแจ้งพระชาติในชาติกว่า ให้พระสงฆ์ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ทุกรูปทราบไว้ ดังนี้

๓๖)	๑ มาตา พระแม่เจ้า	ศิริมดี
	กลับชาติกำเนิดมี	เลิศแล้ว
	เป็นองค์อัครมเหสี	สุโธธน์
	เป็นปิ่นชนมาตุแก้ว	ก่อเกื้อพุททองค์

ความหมาย พระมารดา “ศิริมดี” ได้ไปเสวยพระชาติเป็นเอกอัครมเหสีของพระเจ้าสุทโธทนะ คือ พระนางสิริมหามายาพุทธมารดา

๓๗)	๑ บิดายศกิตีท้าว	บิตุรงค์
	กลับชาติสังขารวงศ์	แหวกฟ้า
	เป็นเอกบิดพุทธองค์	อัครราช
	ยิ่งใหญ่ในไกรหล้า	เลิศแล้วล้ำบุญ

ความหมาย ท้าวยศกิตี พระบิดา มาเสวยพระชาติเป็นพระพุทธรูปบิดา คือ พระเจ้าสุทโธทนะผู้ทรงพระบุญญาธิการล้ำเลิศ

๓๘)	๑ กุฎะ ชัตติยราชท้าว	ชิงเวียง
	ทำโทษหน่อนางเพียง	มอดม้วย
	พื้นแผ่นปฐพีเรียง	แยกแทรก
	คือพระเทวทัตด้วย	กลับได้เป็นวงศ์

ความหมาย กุฎราช ผู้ซึ่งเมืองและทำลายล้างพระราชบุตร (ศิริวิบุลยกิจ) จนแทบจะสิ้นชีวิต กุฎราชถูกรณีสืบได้กลับชาติมาเกิดเป็นพระเทวทัต

๓๙)	๑ วระ เพชฌฆาตผู้	ฆาตองค์
	กลับชาติสังขารวงศ์	แหวดได้
	คือสุนัขเืองรงค์	ออกบวช
	มาเกิดทันพระให้	หากรู้เรื่องความ

ความหมาย เพชฌฆาตผู้จะเข่นฆ่าพระราชบุตรศิริวิบุลยกิจ กลับชาติมา เป็นพระสุนักขตะ (โมฆบุรุษผู้เป็นพุทธอุปปฏิฆะ อยู่สามปีก่อนหน้าพระอนันท์)

๔๐)	๑ เสสา ปรีสตร์สิ้น	ด้วยกัน
	กลับชาติสังขารชั้น	หากให้
	เป็นองค์อัครอรหันต์	แปดสิบ
	เอกที่อัสติได้	ดังนี้ขัดความ
	(เสสา = ที่เหลือ เศษ อัสติ = แปดสิบ)	

ความหมาย บรรดาพระสงฆ์สาวกที่เหลือต่างกลับชาติมาเกิดเป็น พระอรหันต์ จำนวน ๘๐ รูป

๔๑) ๑ ศิริวิบุลกีต์เนื้อ หน่อทรง
กลับชาติขัตติยพงศ์ ผ่องฟ้า
เป็นปิ่นกิริศร์เอกองค์ อัครชาติ
เป็นยอดหลักโลกหล้า เลิศล้ำล้ำคน

ความหมาย ส่วนพระศิริวิบุลกีต์ กลับมาเสวยพระชาติ เกิดเป็นพงศ์
กษัตริย์ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐในโลก

อะระหังสัมมาสัมพุทธโ วิชชาจรณะสัมปันโน สุคะโตโลกะวิทู อนุตตะโร
ปุริสสะธัมมะสารถิ สัตถาเทวมนุส พุทธโรคะคะวาติ

๔๒) ชื่อ ว่านวลโลกุตรธรรมประโชติ ๒๒

๑ อะ เอกเป็นพุทธแท้ เที้ยงองค์
ระ ตัดราคขาดผง ผ่องแผ้ว
หัง หักซึ่งกำกง แห้งจักร
สัม สุทธิประเสริฐแล้ว เลิศล้ำองค์เดียว

ความหมาย พระองค์เป็นพระพุทธเจ้า ผู้บริสุทธิ์หมดจดตัดขาดจากราคะ
และกมลอันแห่งวิญญูสงสาร เป็นพระผู้บริสุทธิ์ประเสริฐพระองค์เดียวในโลก

๔๓) ๑ มา เป็นยอดมิ่งแก้ว สามัญ
สัม ตรัสรู้ไญยธรรม กล่าวแก้
พุท เพิ่มอีกธรรมชั้นธ์ แปรหมื่น
โธ เที้ยงรู้เองแท้ ห่อนให้ครูสอน

ความหมาย พระองค์ทรงเป็นยอดรัตน์ของชนทั้งปวง ทรงตรัสรู้ธรรม
แปรหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นธ์ด้วยพระองค์เอง

๔๔)	๑ วิช ว่องไตรเพทแท้	แปดประการ
	ชา เชื่องจรมณญาณ	สิบห้า
	จะ แจ้งทุกสถาน	อิทธิฤทธิ์
	ระ รุ่งรัศมีจ้า	แจตแจ้งจักรวาล

ความหมาย พระพุทธรองค์ทรงปราดเปรื่องในไตรเพททั้งแปดประการ และทรงชำนาญในจรมณญาณทั้งสิบห้าทรงรู้แจ้งในการแสดงอิทธิฤทธิ์ทุกประการ ทรงรุ่งรัศมีสว่างไสวเจิดจ้าไปทั่วทั้งจักรวาล

อธิบายขยายความ

๑. ไตรเวท หรือไตรเพท

ไตรเวท^๑ คือ พระเวท ๓ คัมภีร์ของพราหมณ์ ซึ่งประกอบด้วยฤคเวท (บทสวดสรรเสริญเทพเจ้า) สามเวท (ใช้สวดสำหรับพิธีกรรมถวายน้ำโสมแก่พระอินทร์) และยชุรเวท (ว่าด้วยระเบียบวิธีในการประกอบพิธีบูชาัญและบวงสรวงต่าง ๆ) ภายหลังจึงเพิ่มคัมภีร์อาถรรพเวท (เป็นที่รวบรวมคาถาอาคมหรือเวทมนต์) ขึ้นเป็นเล่มที่ ๔ อย่างไรก็ตามคัมภีร์ทางศาสนาพราหมณ์ที่ประกอบขึ้นเป็นพระเวทนั้น ประกอบด้วยงานเขียน ๔ ประเภท คือ

- ๑) มंत्रะ (ภาษิต บทเพลง มนต์)
- ๒) พราหมณะ (คัมภีร์อธิบายความหมายของพิธีกรรมในพระเวท)
- ๓) อารณยกะ (หนังสือคำสอนสำหรับใช้ชีวิตในป่า)
- ๔) อุปนิษัต (เป็นอภิปรัชญา แสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร)

๒. จรมณญาณ ๑๕ คือ ญาณนำไปสู่ความหลุดพ้น^๒ ได้แก่

- ๑) สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล
- ๒) อินทริยสังวร สำรวมอินทริย์
- ๓) โภชนมัตตัญญูตา รู้ความพอดีในการกินอาหาร

^๑(<https://m.pantip.com>topic> : ไตรเพท สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๕)

^๒(<https://palangjit.org>threads>วิช...> : จรมณญาณ สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๕)

๔) ชาคริยานุโยค	ประกอบความเพียรของผู้ที่นั่งอยู่
๕) สัทธา	ความเชื่อ
๖) หิริ	ความละอายแก่ใจ
๗) โอตตัปปะ	ความเกรงกลัวผิด
๘) พาหุสัจจะ	ความเป็นผู้ได้ฟังมาก
๙) วิริยะ	ความเพียร
๑๐) สติ	ความระลึกได้
๑๑) ปัญญา	ความรู้
๑๒) ปฐมฌาน	ฌานที่ ๑
๑๓) ทุตติยฌาน	ฌานที่ ๒
๑๔) ตติยฌาน	ฌานที่ ๓
๑๕) จตุตถฌาน	ฌานที่ ๔

๔๕)	๑ ณะ	แนไครนิกไไร	รู้องค์
	สัม	สุทธพระกิตติยง	ยิ่งแล้ว
	ปน	เป็นหลักโลกยทรง	ฤสัตว์
	โน	เนื่องเข้าเมืองแล้ว	กล่าวแล้วนฤพาน

ความหมาย มีใครที่จะไม่รู้ว่างค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้บริสุทธิ์หมดจด พระเกียรติปรากฏยอดเยี่ยม เป็นหลักของโลกที่ทรงนำสัตว์เข้าสู่เมืองแก้วคือพระนิพพาน

๔๖)	๑ สุก	แสนประเสริฐสิ้น	เกินงาม
	คะ	ตัดกิเลสตาม	หมดแล้ว
	โต	เต้าไต่ติดตาม	ชนสัตว์
	โล	เลิศเข้าเมืองแก้ว	ผ่องแผ้วไพบุลย์

ความหมาย พระองค์ทรงเป็นผู้ประเสริฐยิ่ง ทรงตัดกามกิเลสได้สิ้นเชิง และได้ชนสัตว์สู่เมืองแก้ว คือ พระนิพพาน

๔๗) ๑ กะ เกิดเป็นเอกแท้ อาจารย์
 วิ ว่องไวชำนาญ รอบรู้
 ทุ ทัวโลกสัณฐาน ตรีกาพ
 อะ เอกไม่มีผู้ รอบรู้เทียมองค์

ความหมาย พระองค์ทรงเป็นพระบรมครู ผู้ตรัสรู้รอบ ไม่มีผู้ใดเสมอในสามโลก

๔๘) ๑ นุต หน่อเนื่อนาถแท้ ยิ่งชน
 ตะ เติบกว่าสุริยน ยวดฟ้า
 โร รอบขอบมณฑล เทวโลก
 ปุ ป็นเป็นจอมหล้า หลีกแก้วโลกัฏ

ความหมาย พระองค์ทรงเป็นที่พึ่งของมนุษย์ทั้งหลาย ยิ่งกว่าพระอาทิตย์และเทวโลก ทรงเป็นผู้ประเสริฐ ผู้เป็นหลักแก้วของโลก

๔๙) ๑ ริ เร่งทรงรีบร้อน ทรมาน
 สะ สุดแสนสงสาร ยากแค้น
 ธรรม เทียวท่องซ่านาน ในชาติ
 มะ มุ่งตั้งม้าแมน พยศร้ายรันทำ

ความหมาย พระองค์เคยทรงเร่งร้อนบำเพ็ญทุกรกิริยา และเสวยพระชาติต่าง ๆ มาช้านาน โดยทรงทรมานพระองค์เหมือนกับการปราบม้าพยศ

๕๐) ๑ สา แสนตีทุบด้วย แส้หวาย
 รัต เร่งให้รีบผาย แผ่นกล้า
 ถึ ถึงเวียดแก้วบาย แบ่งทุกข์
 สัต สุกข์ประเสริฐหล้า โลกได้สั่งสอน

ความหมาย คือการทุบตีด้วยแส้หวายให้เร่งรีบทยานไปจนถึงที่อันประเสริฐที่จะแบ่งบาปบรรเทาทุกข์ โดยการสั่งสอนสัตว์โลก (ให้ได้พบธรรมอันประเสริฐ)

๕๑) ๑ ถ้วนทั่วทุกชั้น อินทร์พรหม
 เท เทพนี้วประนม นบไหว้
 วะ เวียนสู่สมาคม บ่ขาด
 มะ หม่อมมนุษย์ได้ นอบน้อมมัสการ

ความหมาย โดย (สอน) ทั่วทุกชั้นทั้งชั้นอินทร์ พรหม เทพเทวดา มิได้ขาด
 รวมทั้งสอนหม่อมมนุษย์ ซึ่งต่างก็ประนมมือน้อมนมัสการ

๕๒) ๑ นุช นาคมากครุฑแม่น คนธรรพ์
 สา สัตว์สิ้นทุกพรรณ ผ่องแผ้ว
 นัง นิ่งนอบอภิวันท์ วรบาท
 พุทฺธ เพิกเลิกถ้วนแล้ว กิ่งแก้วตันทา

ความหมาย มนุษย์ นาค ครุฑ คนธรรพ์ สรรพสัตว์ ทุกเหล่าล้วนมีจิต
 ผ่องแผ้ว ด้วยตัดตันทาสิ้นทั้งปวง ต่างนึ่งกระทำอภิวาทต่อพระองค์

๕๓) ๑ โธ เทียงตรัสรู้เยี่ยง ไฉยธรรม
 ภัก เพิ่มพระธรรมชั้นธ์ เสรีจลีน
 คะ ค่อยอดอรหันต์ หักบาป
 วา ว่าพระเด็ดหวิน รากแก้วคือธรรม

ความหมาย พระองค์ตรัสรู้ไฉยธรรม เป็นยอดพระอรหันต์ คือผู้ไกลจาก
 กิเลส สามารถหักบาปและตัดรากแห่งบาป คือ กาม

๕๔) ชื่อโคลงขับไม้ ๒๓

๑ ข้าพระเจ้าเชื้อแข่งผู้ อนุสรณ์
 เดิมแรกเมืองเกิดกอน แห่งข้า
 สงขลาอนนคร ถิ่นทิศ
 นามชื่อบุญเส่งท่า ท้าวรู้ทุกแถว

ความหมาย ข้าพระเจ้าเชื้อแข่ง เป็นผู้แต่งเรื่องนี้ไว้เป็นอนุสรณ์ เดิมทีข้าพระเจ้า
 ได้เกิดที่เมืองสงขลา ซึ่งอยู่ไกลจากพระนคร เอ่ยนามว่าบุญเส่งแล้วทำได้ว่า คนรู้จัก
 กันทั่วทั้งย่าน

๕๕) ๑ มาอยู่รตนแก้ว โกสินทร์
 นามเดิมบิโครยิน เรียกร้อง
 อาจารย์เซ่งทั่วดิน แดนประเทศ
 เพราะรบรู้ธรรมพร้อง เหตุด้วยปรีชา

ความหมาย ได้มาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ก็ไม่มีใครเรียกชื่อเดิม (เซ่ง หรือ บุญเส่ง) ให้ได้ยินอีก มีแต่เรียกว่า “อาจารย์เซ่ง” กันทั่วทั้งบ้านทั้งเมือง เพราะเป็นผู้รอบรู้และอธิบายธรรมด้วยปัญญาสามารถ

๕๖) ๑ เป็นขำมงกุฎแก้ว ทรงฤทธิ์
 พระบัณฑูรตั้งนาม ยศได้
 หลวงปรีชาพินิต ดังชื่อ
 เป็นโหรแล้วตรัสใช้ โปรดได้เ็นดู

ความหมาย ได้เป็นข้าของสมเด็จพระบวรราชเจ้า พระองค์พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “หลวงปรีชาพินิต” สมดังชื่อ ด้วยเป็นโหรที่ทรงตรัสเรียกใช้ขอพระองค์ทรงพระเมตตา

๕๗) ๑ กลบทแปดสิบห้า หกอรรถ
 กลฉันทยี่สิบตุ แต่งไว้
 โคลงยี่สิบสามจัด แจ้งครบ
 กลอรรถจัดแปลได้ ถี่ถ้วนทุกคำ

ความหมาย (กลอน) กลบทที่แต่งมีทั้งหมด ๘๖ ชนิด ฉันท์กลบทมี ๒๐ ชนิด โคลงกลบทมี ๒๓ ชนิด คำกลบททั้งปวงอ่านแล้วสามารถแปลความหมายได้ทุกคำ

๕๘)	๑	เดชะบุญที่ข้า	จำนง
		ขอตรัสเป็นพุทธองค์	อย่าแคล้ว
		ในภายภาคหน้าคง	อย่าคลาด
		สำเร็จจิตแผ้ว	ผ่องพันทุกขภัย

ความหมาย เดชะบุญที่ข้าพเจ้าปรารถนา คือขอตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคหน้า ของจงอย่าได้แคล้วคลาดไป ขอให้สำเร็จมัจฉิทธิบิรุทธิผ่องใสรอดพ้นจากทุกขภัยทั้งปวง

๕๙)	๑	ปัญญาธิกะได้	ดับกระเด็น
		รานทุกขที่ยุคเข็ญ	ทั่วหล้า
		เกิดไปชาติใดเป็น	ยอดปราษฎ์
		ขออย่ามีผู้ทำ	ตอบโต้ต่อคำ

ความหมาย ขอให้เป็นผู้มีปัญญาดับและขจัดทุกขแม้ในยุคเข็ญ หากไปเกิดในชาติใดขอให้ได้เป็นยอดปราษฎ์ อย่าให้มีผู้ใดมาทำทนายหรือตอบโต้ต่อคำได้

๖๐)	๑	แม่นชาติใดตรัสแล้ว	ลอยองค์
		ขอยึดอายุศม์ยง	ยิ่งได้
		หนึ่งมารอย่าเวียนพะวง	แหวควุ่น
		หนึ่งพวกเดียรฉียให้	เหือดแห่งหายสูญ

ความหมาย แม่นชาติใดได้ตรัสรู้แล้ว ขอให้มียาวยืนยาวและอย่าได้มีมารมาผจญ ทั้งขอให้พวกเดียรฉียจงหมดสิ้นไป

๖๑)	๑	สรรพสัตว์ที่เกิดถ้วน	ทันองค์
		ให้อยู่อายุศม์ยง	ยึดไว้
		หนึ่งรูปร่างงามทรง	พริ้งเพริศ
		พันโรคโรคาไข้	ทั่วถ้วนทุกคน

ความหมาย ขอให้สรรพสัตว์ทั้งหลายที่เกิดทันในสมัยที่ (ตน) ตรัสรู้ มียาวยืนยาวยึดออกไป ให้มีรูปร่างงดงามและพ้นจากโรคอาพาธทุกคน

- ๖๒) ๑ เกิดต้นกามพฤกษ์ด้วย ทัวไป
 ให้สัตว์ได้อาศัย ทุกข์ร้อน
 อย่ามีที่จองภัย ทัวโลก
 ห่อนเกิดเข็ญใจซ่อน ชัดด้วยอาหาร

ความหมาย ขอให้เกิดขึ้นกัลปพฤกษ์ขึ้นทัวไป ให้สรรพสัตว์ได้อาศัยขจัดทุกข์ร้อน อย่าให้มีการจองภัยกันในโลก ทั้งอย่าให้เกิดทุกข์ยากเข็ญใจ เพราะการเกิดทุกข์ยากภัย

- ๖๓) ๑ แม่น้ำยังเที่ยวท่อง สงสาร
 ขอจิตให้ขึ้นบาน เบิกแผ้ว
 ในศีลสุจริตทาน ทุกชาติ
 ทุกข์โศกโรคคลาดแคล้ว ผ่องพ้นพวงพาล

ความหมาย หากข้าพเจ้ายังต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ขอให้ข้าพเจ้ามีจิตใจเบิกบานผ่องแผ้วด้วยศีล สัจ และทาน ทุกชาติ และขอให้ปลอดจากทุกข์โศกโรคและคนพาลทั้งปวง

- ๖๔) ๑ แม่น้ำตายจากชาตินี้ ของ
 เกิดที่ดุสิตยง ยิ่งแล้ว
 แม่น้ำพระเมตไตรยลง มาตรัส
 ขอเกิดพบพัทตร์แผ้ว ครอบรู้บุญธรรม

ความหมาย ในชาตินี้เมื่อตายไป ขอให้ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต และหากพระศรีอาริยเมตไตรยลงมาตรัสรู้ก็ขอให้ได้เกิดมาพบพระพัทตร์ เพื่อจะได้รอบรู้ในธรรมที่ควรรู้

๖๕)	๑ จงลัทยาเทศข้า	ขอจง
	ว่าภิกขเวสงฆ์	ทั่วหน้า
	บุรุษอุตมองค์	อังคุระ พุทธแฮ
	เป็นยอดพุทธานุเจ้า	เที่ยงแท้ทำนายน

ความหมาย ขอให้ข้าพเจ้าได้รับการประทานลัทยาเทศ (อยู่ในข่ายพระญาณของพระพุทธองค์ที่จะเสด็จไปโปรด) ทั้งขอให้ได้เป็นสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นบุรุษสูงสุดผู้เป็นหน่อเนื้อของพระพุทธเจ้า เป็นยอดของพุทธะ ขอให้คำขอดังกล่าวจงเป็นจริง

๖๖)	๑ ปัญญาธิกะได้	สือสง ไชยแฮ
	แสนกัปตั้งจำนง	นึกไว้
	โปรดท่านปิตุมานพงค์	พันธุ
	อีกบุตรภรรยาได้	สัตว์ให้สุขเกษม

ความหมาย ขอเป็นผู้มีปัญญามาแล้วสือสงไชยแสนกัปตั้งตั้งใจไว้ เพื่อจะโปรดบิดามารดา เครือญาติ บุตร ภรรยา และสรรพสัตว์ให้ได้พบกับความสุขสงบ (นิพพาน)

๖๗)	๑ พันสองร้อยสิบเก้าแท้	ศักราช
	มักภูเสาวันมาส	บอกไว้
	จาตุรตถีราช	ศุกลปักษ์
	อาทิตยวาระได้	จบสิ้นเสร็จจง

ความหมาย ได้แต่งโคลงนี้เสร็จ เมื่อจุลศักราช ๑๒๑๙ (ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๐๐) วันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐

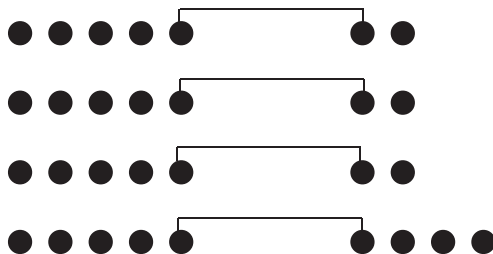
[หมายเหตุ เมื่อค้นจากปฏิทินร้อยปี วันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ พุทธศักราช ๒๔๐๐ เดือน ๑๐ ตรงกับเดือนสิงหาคม ปีมะเส็ง ซึ่งควรใช้คำว่า สัปทกะ ส่วนคำว่า มักภูเส แปลว่า ถึง แต่ปีวอกต้องใช้ เอพะกะ]

๒.๕ คำประพันธ์โคลงกลบท และโคลงกระทู้กลบท

โคลงกลบทและโคลงกระทู้กลบท จำนวน ๒๓ ชนิด ดังนี้

๑. ชื่อ บุพพจน์

๑ สมเด็จเจ้านเรศเจ้า	จอมภู
ครองราชย์สมบัติดู	ตั้งแก้ว
ปราบปรามหมู่ศัตรู	ไตรทิศ
พระเดชเดชาแผ้ว	ผ่องด้วยพุทธญาณ

เส้นโยงทาบใช้เสียงพยัญชนะเดียวกันในคำสุดท้ายของวรรคหน้า และคำแรกของวรรคหลังทุกบาท

๒. ชื่อ สติศพนันทินิต

๑ เปรี๊ยะปาดบ่เทียบผู้	เทียบองค์
เปรี๊ยะยศบ่มีียง	ยิ่งได้
เปรี๊ยะเดชจุฑาขงค์	จรตรฐ
เปรี๊ยะฤทธิ์ราเมศไ้	เที่ยงแท้ถาพัน

คำแรกของทุกบาท ซ้ำคำเดียวกัน

๕. ชื่อ ตรีพจน์ระดับ ๓ อักษร

๑ ครองราชย์เรืองรุ่งแล้ว

เลิศไทย

ชวนชักชาติเวไนย

ผ่องแผ้ว

ขึ้นสู่สัควิสัย

สุขยิ่ง

เป็นมคณายกแก้ว

ล่องแล้วเลิศปาง

แต่ละบาทใช้พยัญชนะเสียงเดียวกัน เรียงกัน ๓ อักษร ไม่บังคับตำแหน่งคำ

๖. ชื่ออักษร ๓ หรืออักษรสามหมู่

๑ พระเนื้อทองทองทอง

ปฐพี

จบทั่วภพธานี

นี่

เลิศล้ำล้ำดี

ที่สุด

ข้าศึกลีลี้

หลีกด้วยบุญหลัง

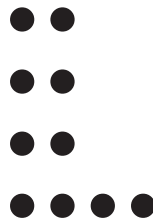
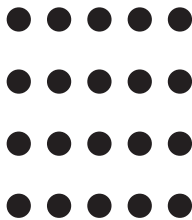

ให้มีชุดเสียงผันรูปวรรณยุกต์ ๓ รูป ชิดติดกันในแต่ละบาท โดยเรียงรูป
ลำดับ สามัญ เอก โท หรือ โท เอก สามัญ

๗. ชื่อ ยติภังค์

๑ ท่านท้าวยศกิตติผู้
คือราชพระปิตุทรง
จำเรณูสุขตั้งองค์
สองกับราชบุตรได้

ก่อพงค์
สวัสดีให้
อมเรศ
สุขสร้างสมภาร

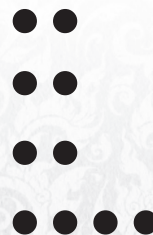
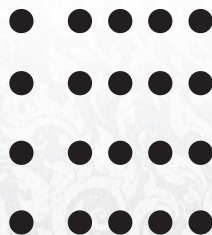

นำคำที่ควรเขียนต่อเนื่องกับเป็นคำเดียว เขียนแยกกัน โดยคำสุดท้ายของ
วรรคหน้าในแต่ละบาท เขียนแยกกันกับคำแรกของวรรคท้าย

๘. กระทุโมครล้วน

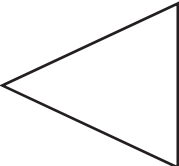
โอ โอพระโศกเศร้า
โอ ออกอ้างว้างวงศ์
เอา เอาอัดทรวงทรวง
อ่า อึกอกโอเอ

แสนทรง
วากเว
สุกโศก
เอี้ยกแอ้วงค์เอย

ทุกคำที่นำมาแต่งล้วนเป็นคำครุ แต่ในบทมีคำลหุอยู่หนึ่งคำ ในคำที่ ๓
ของบาทแรก

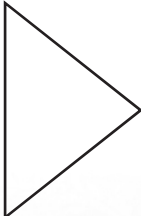
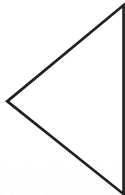
๙. กระสุนโม แต่เป็นหัตถ์เอกหนต์

๑ อะหมู		อมเรศให้	พลอยหวน
		อำมาตย์ชวน	ชอกช้า
		ขัตติยญาตียวน	วิโยค
		ราษฎรล้ำ	ร่ำให้โหยหวน

ใช้สองคำแรกนำทุกบาท ดังนี้

๑ อะหมู	อมเรศให้	พลอยหวน
อะหมู	อำมาตย์ชวน	ชอกช้า
อะหมู	ขัตติยญาตียวน	วิโยค
อะหมู	ราษฎรล้ำ	ร่ำให้โหยหวน

๑๐. ชื่อ นาคพันธ์

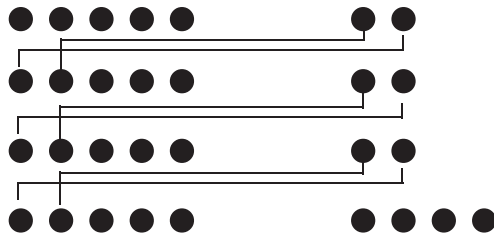
๑ พระ พระ พระ พระ		นึ่งที่แท่น		แก้ว	กำสรวล
				ครวญ	โสกเศร้า
				ยวน	วิโยค
				เกล้า	เนตรคล้อยครวญคะนึ่ง

คำแรกของบาทเป็นกระทุ้เดียว ใช้คำเดียวซ้ำกันทุกบาท คำที่ ๒ ๓ และ ๔ ใช้ซ้ำกันทุกบาท ดังนี้

๑ พระนึ่งที่แท่นแก้ว	กำสรวล
พระนึ่งที่แท่นครวญ	โสกเศร้า
พระนึ่งที่แท่นยวน	วิโยค
พระนึ่งที่แท่นเกล้า	เนตรคล้อยครวญคะนึ่ง

๑๑. นาคพันธ์อลงกต

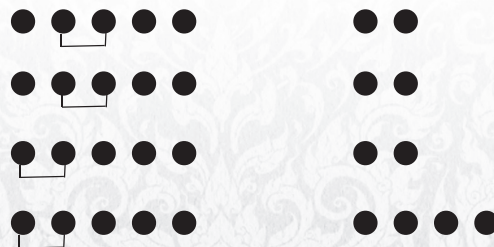
๑ พระทรงกำสรดให้	คร่ำครวญ
ครวญคร่ำร่ำเรรวน	โศกเศร้า
เศร้าโศก(สุทฺธ)จักจวน	จิตขาด
ขาดจิตอาลัยเจ้า	จักรแก้วบิตุรงค์

เส้นทึบที่โยงคือคำที่ซ้ำกันระหว่างบาท โดยนำสองคำในวรรคหลังของบาทแรกมาไว้ในสองคำแรกของวรรคหน้าในบาทถัดไปแต่สลับที่กัน

๑๒. พันธิบท

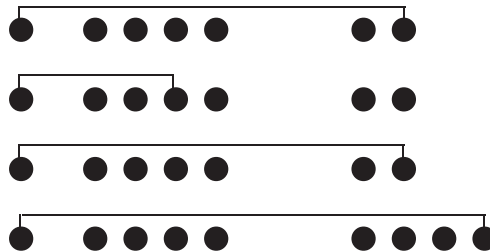
๑ บิตุรงค์ทรงล่วงแล้ว	นานกาล
พระขึ้นรินบานทาน	แบ่งให้
คุณบุญถึงบิตุมาน	นานเนิ่น
โศกโศกเศร้าไม่ได้	จอดจ้องจักรพวงศ์

เส้นทึบที่โยง กำหนดให้ใช้คำที่มีเสียงสระเสียงเดียวกันและมีพยัญชนะตัวสะกดในมาตราเดียวกัน ในคำที่ติดกันในวรรคหน้าของทุกบาท ไม่บังคับตำแหน่งคำ

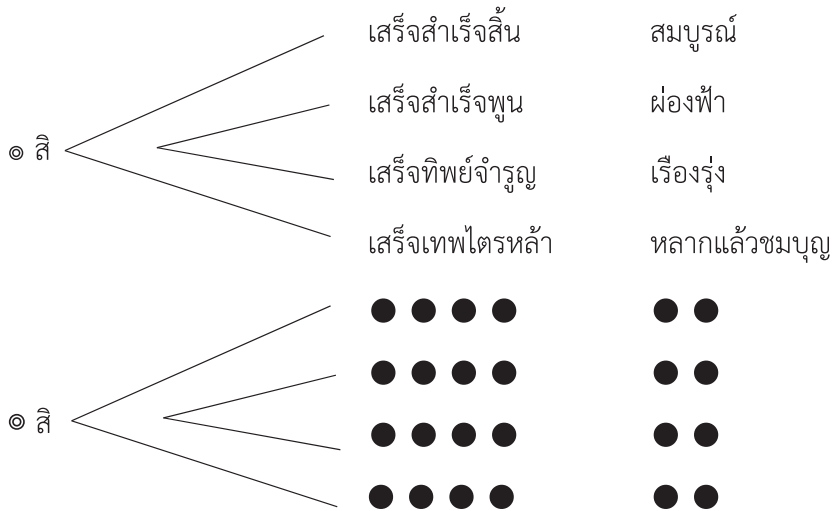
๑๓. กระทุ้โพธิสัตว์ ชื่อ เมธีประดิษฐาน

๑ โฟ หน่อขนาดเนื้อ	ร่มโพ
ธิ เทียงปัญญาริโก	ก่อสร้าง
สัต แสนสุทธอตุตโม	ฤาสัตว์
โต ไต้เต้นเลิกล้าง	โลกแล้วใหญ่โต

คำแรกของบาทเป็นกระทุ้เดี่ยวเรียงลงมา คำแรกของบาทแรกเป็นคำพยัญชนะเสียงเดียวกับคำสุดท้าย ในบาทที่ ๑ กับบาทที่ ๓ และบาทที่ ๔ ส่วนคำแรกของบาทแรกในบาทที่ ๒ ให้เป็นคำพยัญชนะเสียงเดียวกับคำลำดับใด ไม่บังคับตำแหน่งคำ

๑๔. กระทำโพธิสัตว์ ชื่อ กระวีจิตร

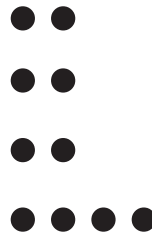
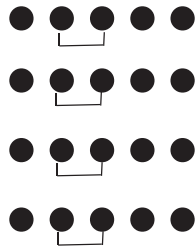
คำแรกของบาทเป็นกระทำเดียว ใช้คำเดียวกัน ร่วมกันทุกบาท คำที่สอง ใช้คำเดียวกันทุกบาท ดังนี้

๑ สติ	เสร็จสำเร็จสิ้น	สมบูรณ์
สติ	เสร็จสำเร็จพูน	ผ่องฟ้า
สติ	เสร็จทิพย์จำรูญ	เรื่องรุ่ง
สติ	เสร็จเทพไตรหรรษา	หลากหลายชมบุญ

๑๕. ศัพทโศภส

๑ พระชมสมบัติแท้
นางนาฏชาติสุวรรณ
โฉมเอกเฉกเจดณัน
นับหมื่นพันผ่องแผ้ว

เทพอนันต์
แว่นแก้ว
ฉายฉาด
เลิศแล้วลัคนา

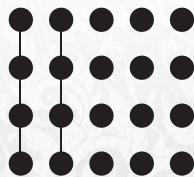

เส้นทึบที่โยง กำหนดให้คำที่สองและสามของแต่ละบาทใช้เสียงสระและพยัญชนะสะกดในมาตราเดียวกัน

๑๖. ชื่อวีเชียรประดับ

๑ ลางนางสอดทิพย์สร้อย
ลางนั้มพริ้มแพรวพราว
ลางนุขสุทศศิริดาว
ลางนาฏคาคาดำผะดั่ง

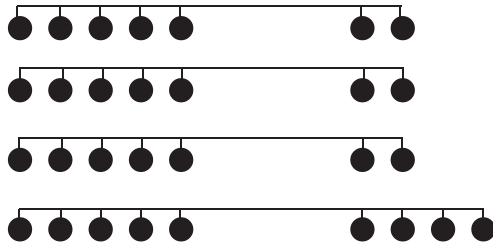
เชียวขาว
แวบวุ้ง
ดวงเมฆ
สอดรู้้งแสงราย

เส้นทึบที่โยง คำแรกของทุกบาทใช้คำเดียวกัน ส่วนคำที่สองของทุกบาทใช้คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงเดียวกัน

๑๗. นิยมอักษร

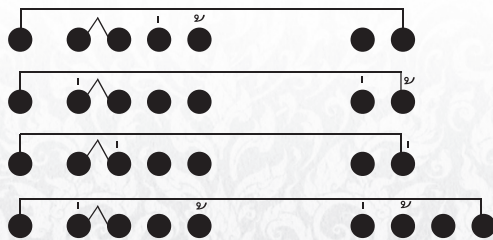
๑ เนื้อนิ่มนุ่มแน่นน้อย	หน่านวล
ยั้มย่องแย้มยียวน	ยั่วเย้า
ซ้อยแซมซิดเซยชวน	ชูชื่น
รูปร่างรุ่งเรืองเร้า	เร้งร่อนราตรึง

เส้นที่โยงแต่ละเส้น คือ คำที่มีเสียงพยัญชนะสัมผัส เสียงเดียวกันในแต่ละบาท

๑๘. อันนี้ชื่อ สกัตแคว่ แต่เป็น ทวติงส์ประดับ

๑ เนตร น้อยซ้อยชดให้	ชายเนตร
น้อง นาฏราชอัคเรศ	ร่วมน้อง
สออง สุทธีจุลศรประเวศ	เนตรสออง
มา พบสบบุญต้อง	ติดเต้าตามมา

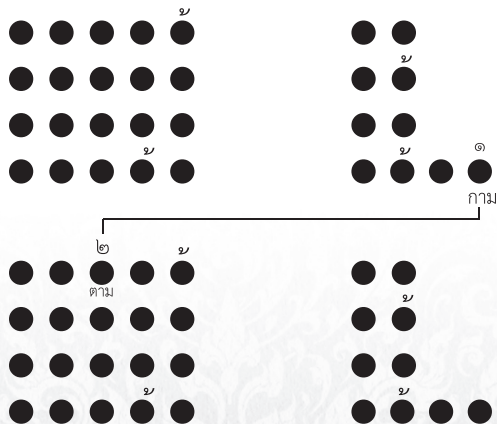
คำแรกของบาทเป็นกระทุ้เดี่ยวเรียงลงมา คำแรกของแต่ละบาท เป็นคำเดียวกับคำสุดท้ายของแต่ละบาท ส่วนคำที่สองกับคำที่สามของทุกบาท ให้ใช้คำที่มีเสียงสระและเสียงพยัญชนะสะกดเดียวกัน

๑๙. ภาพยเพชรมังกร

กำหนดแต่ไม้โท มิได้กำหนดไม้เอก แต่นิยมให้กลอนต้องกัน ดุจบังคับ
กำหนด หนึ่งควรแต่งแต่บทคู่

๑ นางฟ้าจะแจ่มหน้า	แจ่มนวล
ขับขานเสียงโอดครวญ	แจ้วเจื้อย
มโหรียียวนกวน	กาเมศ
ส่งเสียงสำเนียงเรื้อย	เร่งให้ยวนกาม

๑ นางร่ำตามเพลงร้อง	เรื่องสวรรค์
ภาพพร้องเพราะประจัญ	จิตแจ้ว
ทับกระจับปี่บรร	เลงเพราะ ซอพาทย
เจาะจิตเสียงปี่แก้ว	เจื้อยแจ้วจับใจ

กำหนดสัมผัสระหว่างบท ให้คำสุดท้ายของบทแรกสัมผัสกับคำที่สามของ
บทถัดไป

๒๐. สกัตแคร์

๑ เขยชมสมบัติแก้ว

เขยชม

พร้อมยิ่งยอดดุดม

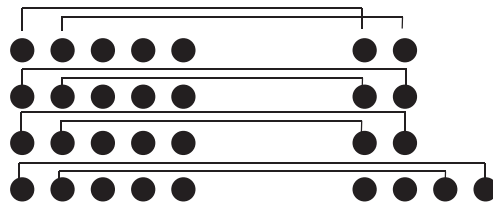
ยิ่งพร้อม

สุทธ้งามเทพงามสม

งามสุทธ

ทิพรัตน์เทพบุตรล้อม

เลิศด้วยรัตน์ทิพย์

สองคำแรกของบาทแรกใช้ซ้ำเป็นสองคำสุดท้ายของบาทแรก สองคำแรกในบาทที่สอง บาทที่สาม และบาทที่สี่ ใช้ซ้ำเป็นสองคำสุดท้ายของบาท โดยสลับคำหน้าเป็นคำหลัง และคำหลังเป็นคำหน้า

๒๑. สิ่งหลกคติ

๑ สัตถาสมเด็จท้าว

พุทธองค์

แจ้งชาติชาดกยง

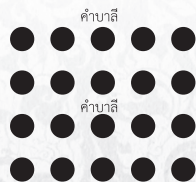
ยิ่งไว้

ว่าภิกขเวสงฆ์

ถ้วนรูป

จำจิตแจ้งใจให้

หากรู้เรื่องความ

กำหนดให้มีคำบาลีอยู่ในบาทแรก และบาทที่สาม โดยไม่บังคับตำแหน่งคำ

๒๒. ชื่อว่านวลโลกุตรธรรมประโชติ

๑ อะ เอกเป็นพุทธแท้

เที่ยงองค์

ระ ตัดราคขาดผง

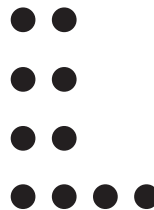
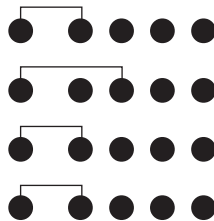
ผ่องแผ้ว

หัง หักซึ่งกำก

แห่งจักร

สั้ม สุธธีประเสริฐแล้ว

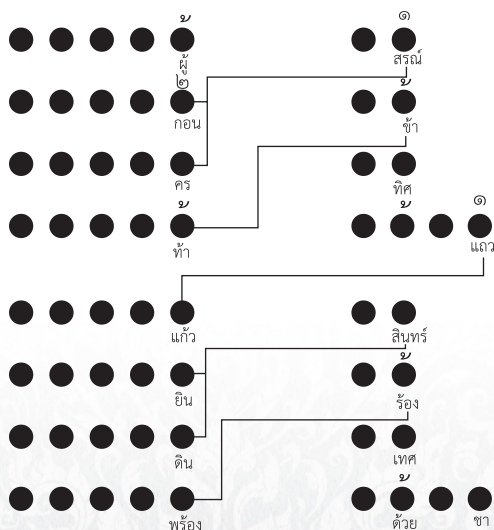
เลิศล้ำองค์เดียว

เส้นทึบที่โยงกัน กำหนดให้ใช้เสียงพยัญชนะเสียงเดียวกัน

๒๓. ชื่อโคลงขับไม้

๑ ข้าพระชื่อแข่งผู้	อนสรณ์
เดิมแรกเมืองเกิดกอน (กร) แห่งข้า	
สงขลานอกนคร	ถิ่นทิศ
นามชื่อบุญแสงทำ	ทั่วรู้ทุกแถว
๑ มาอยู่รตนแก้ว	โกสินทร์
นามเดิมบไกรยิน	เรียกร้อง
อาจารย์แข่งทั่วดิน	แดนประเทศ
เพราะรบรูธรรมพร้อม	เหตุด้วยปรีชา

มิได้กำหนดไม้เอก กำหนดแต่ไม้โท

๒.๖ ประวัติผู้แต่ง

๑ ข้าพระชื่อแข่งผู้	อนุสรณ์
เดิมแรกเมืองเกิดก่อน	แห่งข้า
สงขลานคร	ถิ่นทิศ
นามชื่อบุญเส่งทำ	ทั่วรู้ทุกแถว
๑ มาอยู่รัตนแก้ว	โกสินทร์
นามเดิมบ่ใครยิน	เรียกร้อง
อาจารย์แข่งทั่วดิน	แดนประเทศ
เพราะรบบรู้ธรรมพร้อม	เหตุด้วยปรีชา
๑ เป็นข้ามังกุญแก้ว	ทรงฤทธิ์
พระบัณฑูรตั้งนาม	ยศได้
หลวงปรีชาพนิต	ดังชื่อ
เป็นโหรแล้วตรัสใช้	โปรดได้เอ็นดู
๑ กลบทแปดสิบแท้	หกอรรถ
กลฉันทยี่สิบตุ	แต่งไว้
โคลงยี่สิบสามจัด	แจ้งครบ
กลอรรถจัดแปลได้	ถึถ้วนทุกคำ

ผู้แต่งบอกว่าตนชื่อ เสง เป็นผู้แต่งโคลงข้างต้นไว้เป็นเครื่องรำลึก เดิมที่บ้านเกิดอยู่ที่สงขลา ซึ่งเป็นเมืองไกลจากพระนครหลวง ทั้งยังบอกด้วยว่าชื่อบุญเส่งของตนเป็นที่รู้จักกันทั่วถ้วนในเมืองสงขลา

ต่อมาเมื่อได้มาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์ ก็ไม่เคยได้ยินใครเรียกชื่อ “แข่ง” อีก มีแต่เรียกกันว่า “อาจารย์แข่ง” กันทั้งบ้านทั้งเมือง เนื่องจากเป็นผู้รอบรู้มีปัญญาสามารถในการกล่าวธรรม

ผู้แต่งยังระบุว่า “เป็นข้ามงกุฏแก้ว ทรงฤทธิ์
พระบัณพูรตั้งนาม ยศได้”

เมื่อผู้แต่งใช้คำว่า “พระบัณพูรตั้งนาม ยศได้” ก็แสดงว่า “องค์มิ่งกุฏแก้ว
ทรงฤทธิ์” น่าจะเป็น “กรมพระราชวังบวร” เพราะคำว่า พระบัณพูร หมายถึง คำสั่ง
ใช้กับกรมพระราชวังบวร

ผู้แต่งยังบอกว่าตนเป็นโหร ที่กรมพระราชวังบวรตรัสใช้ “เป็นโหรแล้ว
ตรัสใช้ โปรดได้เอ็นดู”

นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้สรุปผลงานไว้ว่า

๑ กลบทแปดสิบแท้	หกอรรถ
กลฉันทยี่สิบตุ	แต่งไว้
โคลงยี่สิบสามจัด	แจ้งครบ
กลอรรถจัดแปลได้	ถี่ถ้วนทุกคำ

กลบทแปดสิบแท้ หกอรรถ คือ กลอนกลบทเรื่องศิริวิบุลยกิจ จำนวน
๘๖ ชนิด ส่วน “กลฉันทยี่สิบตุแต่งไว้” คือ ฉันทกลบท จำนวน ๒๐ ชนิด ยังไม่เคย
พบจากที่ใด “โคลงยี่สิบสามจัด แจ้งครบ” ก็คือโคลงกลบทเรื่องศิริวิบุลยกิจ ฉบับนี้
มีจำนวน ๒๓ ชนิด

๒.๗ จุดมุ่งหมายในการแต่ง

ผู้แต่งตั้งจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจนว่า

๑ เดชะบุญที่ข้า	จำนง
ขอตรัสเป็นพุทธรองค์	อย่าแคล้ว
ในภายภาคหน้าคง	อย่าคลาด
สำเร็จจิตแผ้ว	ผ่องพันทุกขภัย

๒.๘ ประวัติผู้แต่ง สมัยและบรรดาศักดิ์

๒.๘.๑ ประวัติผู้แต่ง

ผู้ศึกษาประวัติวรรณคดีไทย รู้จักหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) ว่าเป็นผู้แต่งกลอนกลบท ศิริวิบุลยกิจ และเป็นโหร ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่หลวงศรีปรีชา เป็นกวีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ดังนี้

หนังสือประวัติวรรณคดีไทย สำหรับนักศึกษา (เปลื้อง ณ นคร. ๒๕๒๗)^๑ กล่าวถึงหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) ว่า “หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) นี้ มีความสำคัญในทางวรรณคดี โดยเป็นผู้รวบรวมและคิดเขียนกลอนกลบทต่าง ๆ ไว้ เป็นหลักฐานในหนังสือชื่อ **ศิริวิบุลยกิจ** ประวัติของกวีผู้นี้เราทราบได้เพียงเล็กน้อยว่ามีตำแหน่งเป็นโหรในกรมพระราชวังบวร แต่จะเป็นกรมพระราชวังบวรพระองค์ใดไม่ปรากฏหลักฐานชัด”

นิตยา กาญจนวรรณ ระบุไว้ในหนังสือวรรณกรรมอยุธยา (นิตยา กาญจนวรรณ. ๒๕๑๕).^๒ ในส่วนภาคผนวกว่า “หนังสือกลบทศิริวิบุลยกิจ หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) แต่งเป็นหนังสือที่แต่งครั้งกรุงเก่า แต่ไม่ทราบวาระชกาลไหน

ในหนังสือประวัติศาสตร์และประวัติวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY. ๒๐๐๘).^๓ กล่าวถึง หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) ว่า “หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) เป็นโหรของเจ้าฟ้ากุ้ง (พระบดินทร) ซึ่งพระบดินทรนี้คาดว่า

^๑เปลื้อง ณ นคร. **ประวัติวรรณคดีไทย สำหรับนักศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๗. หน้า ๑๙๓-๑๙๕.

^๒นิตยา กาญจนวรรณ. **วรรณกรรมอยุธยา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๑๕. หน้า ๒๕๖.

^๓DHURAKIJ PANDIT UNIVERSITY. ๒๐๐๘. **ประวัติศาสตร์และประวัติวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย**. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.elsd.ssru.ac.th>. (วันที่ค้นข้อมูล : ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕).

น่าจะเป็นเจ้าฟ้ากุ้ง หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) แต่งกลบทศิริวิบุลิกิติ ซึ่งเหลืออยู่บริบูรณ์ นำเรื่องมาจากปัญญาสชาดก แต่งเพื่อเป็นอันสงสืให้สำเร็จอรหันต์ แต่งด้วยกลอนกลบทตลอดเรื่อง

ในส่วนของผู้แต่งเองได้กล่าวถึงตนไว้เพียงสั้น ๆ ในกลอนกลบทศิริวิบุลิกิติ กลบทกบตันต้อยหยอว่า

ข้าชื่อเซ่งเขียนชื่อช่องจอนามหมาย
ล้าไว้ชื่อลือไว้ขายไว้ศักดิ์ศรี
พระบั้นชूरพุนบันเทิงพระทัยทวิ
ตั้งยศแสงแต่งยศศรีหลวงปรีชา

พินิจดูภูวนารถได้ให้ศักดิ์แสง
ตามทำนองต้องตำแหน่งเป็นโหรหา
แจ้งชื่ออรรถจัดซึ่งองค์ชาดกมา
ยกคาถายังคาถาชักบาฬี

ต่อมาเมื่อได้พบหนังสือชุดคำในหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิกเชก สงขลา จารโคลงสี่สุภาพ โคลงกระทู้ และโคลงกลบท รวมทั้งโคลงกระทู้กลบท รวมทั้งหมดจำนวน ๖๗ บท ในจำนวนนี้แยกออกมาเป็นโคลงกลบท และโคลงกระทู้กลบทจำนวน ๒๓ ชนิด เนื้อเรื่องเป็นเรื่องจากชาดกศิริวิบุลิกิติเช่นกัน ในโคลงดังกล่าวผู้แต่งได้กล่าวถึงประวัติของตนเองละเอียดขึ้น ดังนี้

๑ ข้าพระชื่อเซ่งผู้	อนุสรณ์
เดิมแรกเมืองเกิดกอน	แห่งข้า
สงขลานอกนคร	ถิ่นทิศ
นามชื่อบุญเส่งทำ	ทั่วรู้ทุกแถว
๑ มาอยู่รัตนแก้ว	โกสินทร์
นามเดิมบไครยิน	เรียกร้อง
อาจารย์เซ่งทั่วดิน	แดนประเทศ
เพราะรอบรู้ธรรมพร้อม	เหตุด้วยปรีชา

๑ เป็นขำม่งกฏแก้ว	ทรงฤทธิ์
พระบันฑูรตั้งนาม	ยศได้
หลวงปรีชาพินิต	ดังชื่อ
เป็นโหรแล้วตรัสใช้	โปรดได้เอ็นดู
๑ กลบทแปดสิบแท้	หกอรรถ
กลฉันทย์สิบตุ	แต่งไว้
โคลงยี่สิบสามจัด	แจ้งครบ
กลอรรถจัดแปลได้	ถึถ้วนทุกคำ

จากโคลงดังกล่าวบทแรก บอกว่าผู้แต่งชื่อเซ่ง หรือบุญเส่ง เป็นชาวเมืองสงขลา และเป็นผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี

โคลงบทที่สอง บอกว่า ได้มาอยู่ที่กรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ) และที่นี่ไม่มีใครเรียกชื่อเดิมเหมือนเมื่ออยู่ที่สงขลา ทุกคนต่างเรียกขานตนว่า “อาจารย์เซ่ง” กันทั่วบ้านทั่วเมือง เพราะเป็นผู้มีปัญญาสามารถรอบรู้ในการกล่าวธรรม

โคลงบทที่สาม บอกว่าเป็นข้าในสมเด็จพระบวรราชเจ้า (สังเกตจากคำ **พระบันฑูร** หมายถึง คำสั่งใช้กับสมเด็จพระบวรราชเจ้าหรือพระมหากษัตริย์) และตนรับราชการเป็นโหร ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น **หลวงปรีชาพินิต**

โคลงบทที่ ๔ กล่าวถึงผลงานที่ผู้แต่งได้แต่งไว้ว่ามี ดังนี้ คือ

- กลอนกลบท ๘๖ บท (ชนิด)
- ฉันท์กลบท ๒๐ บท (ชนิด)
- โคลงกลบท ๒๓ บท (ชนิด)

กลอนกลบท ๘๖ บท คงเป็นกลอนกลบทศิริวิบุลย์กิติ์ ส่วนฉันท์กลบทจำนวน ๒๐ บท ยังไม่ทราบว่าปรากฏอยู่ ณ ที่ใด แต่โคลงกลบท จำนวน ๒๓ บท ปรากฏอยู่ในหนังสือบุคดา ในหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา ดังที่ได้นำมาศึกษา

๒.๘.๒ สมัยของผู้แต่ง

๑) เบื้องต้นศึกษาจากการบอก วัน เดือน ปี ที่แต่งโคลงกลบทเสร็จ ดังนี้

๑ พันสองร้อยสิบเก้าแท้	ศักราช
มักกะสาวันมาส	บอกไว้
จาทุรัสดีธีราช	ศุกลปักษ์
อาทิตยวาระได้	จบสิ้นเสร็จลง

โคลงทั้ง ๖๗ บท ซึ่งมีโคลงกลบทอยู่ด้วย ๒๓ บท นั้น ได้แต่งเสร็จบริบูรณ์เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ จุลศักราช ๑๒๑๙ **ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๐๐** เมื่อเทียบกับปฏิทินร้อยปี เดือน ๑๐ ที่ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับเดือนสิงหาคม ส่วนปีตามตัวอักษรเขียนว่า มักกะ แปลว่า ถึง แต่ก็ไม่ใช่ชื่อปีวอก เพราะปีวอกภาษาบาลีใช้คำว่า **เอะกะ** ตามปฏิทินร้อยปี จุลศักราช ๑๒๑๙ ตรงกับพุทธศักราช ๒๔๐๐ (เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๐ - มีนาคม ๒๔๐๑) ตรงกับ**ปีมะเส็ง** ชื่อตามภาษาบาลีว่า **สัปปะกะ** อาจเป็นไปได้ว่าการจารคัดลอกอาจคลาดเคลื่อน

หากย้อนความไปดูเรื่องกลอนกลบทศิริวิบุลยสิทธิ์ เนื้อความก่อนที่จะบอกชื่อผู้แต่ง ได้พรรณนาพระคุณของพระรัตนตรัย พระคุณของครูอาจารย์และครูกลอน พระคุณของบิดามารดา พระคุณของญาติที่ช่วยเกื้อกูล และ

“นอบคุณจอมน้อมคุณเจ้ายุทธยา
เป็นจอมหลักปักจนหล้าโลกาการ
ปานโมลินปิ่นเมืองเลิศประเสริฐสิทธิ์
เพียงเทพวงศ์พงศ์เทวีศมทิศ”

เนื้อความตอนนี้กล่าวถึงพระคุณของพระบັນฑูรแน่นอน เพราะกล่าวชัดชูว่า เป็นหลักของแผ่นดินประหนึ่งพระผู้เป็นยอดของแผ่นดิน คือ พระมหากษัตริย์ แต่คำที่ชวนให้การวินิจฉัยว่า ผู้แต่งแต่งเรื่องนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา น่าจะมาจาก

“นอบคุณจอมน้อมคุณเจ้ายุทธยา”

แต่เมื่อมีเนื้อความจากหนังสือbudคำ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเทศ มาชี้ชัดว่า ผู้แต่งเป็นคนเมืองสงขลาที่มาอยู่ในกรุงรัตนโกสินทร์ก็ทำให้ลึกลับคิดว่า คำว่า **ยุทธยา** หรือ **อยุธยา** ก็หมายถึง กรุงเทพฯ หรือกรุงรัตนโกสินทร์ได้เหมือนกัน เมื่อศึกษาจากประวัติชื่อกรุงเทพฯ ดังนี้

สมัยรัชกาลที่ ๑ พระราชทานนามว่า “กรุงรัตนโกสินทร์ อินทโยธยา”

สมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงแก้พระนามพระนครเป็น “กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์ มหินทรอยุธยา”

สมัยรัชกาลที่ ๔ ทรงเปลี่ยนคำว่า “บวร” เป็น “อมร” เปลี่ยนคำว่า “มหินทรอยุธยา” เป็น “มหินทรายุธยา” โดยใช้วิธีสนธิศัพท์ เปลี่ยนการสะกดคำว่า “สินทร์” เป็น “สินทร” พร้อมเติมสร้อยนามต่อ ทำให้กรุงเทพฯ เป็น เมืองหลวงที่มีชื่อยาวที่สุดในโลก คือ

“กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยา มหาดิลกภพ นพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์”

อนึ่ง ในฉันทสังเขกทองวินิจฉัยเกร็ด พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และแต่งโดยพระยาบำเรอปริรักษ์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้กล่าวการให้ราษฎรตีกลองร้องทุกข์ได้ เพื่อให้ตุลาการระมัดระวัง พิจารณาตัดสินคดีความให้เที่ยงธรรมไม่ลำเอียง เพราะเห็นแก่การโลกเอาสินบน ไว้ตอนหนึ่งว่า

๑ พระราชดำริเห็น	ภยเภท ฦ ดาวแดน
ให้ทำเป็นแบบแผน	ยุบลไว้กับเกร็ด
๑ หวังสืบซึ่งสารสาสน์	ขัตติยราชประเพณี
ในพระนครศรี	อยุธยาอารามย์

๑ อย่ารู้มลายลับ
ข้าซ่อมประสพสม

ลำดับราชอนุกรม
บุรณไว้เพื่อเป็นบุญ

ความว่าการออกกฎให้ราษฎรตีกลองร้องทุกข์นี้ หวังจะให้ประเพณีของกษัตริย์ใน**พระนครศรีอยุธยา** ต่อเนื่องกันไปอย่าให้สูญหาย ซึ่งคำว่า “**กรุงศรีอยุธยา**” ในที่นี้ย่อมหมายถึง กรุงเทพมหานครนั่นเอง ดังนั้น คำว่า “**ยุทธยา**” ในกลอนกลบทศิริวิบุลยกิจ ที่ว่า “**นอบคุณจอมน้อมคุณเจ้ายุทธยา**” ก็สามารถหมายถึง กรุงเทพฯ หรือ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้เช่นเดียวกัน ทั้งตลอดระยะเวลา ๔๐๐ กว่าปีของกรุงศรีอยุธยาไม่ปรากฏว่ามีประเพณีส่นกระดิ่งหน้าวังมาใช้ เพราะเมืองขยายใหญ่ขึ้นไม่อาจใช้ระบบพ่อบปกครองลูก พระเจ้าแผ่นดินมาเป็นสมมุติเทพ ปกครองราษฎรแบบเจ้ากับไพร่

ด้วยนัยดังกล่าว จึงอาจกล่าวให้สอดคล้องต้องกันกับข้อมูลโคลงสี่สุภาพ และโคลงกลบท เรื่องศิริวิบุลยกิจ ในหนังสือบุตคำ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา ว่า “**กลอนกลบทศิริวิบุลยกิจ**” ที่แต่งโดยหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

๒) ผู้แต่งกล่าวถึงการรับราชการว่า

๑ เป็นข้ามงกุฎแก้ว	ทรงฤทธิ์
พระบัณชुरตั้งนาม	ยศได้
หลวงปรีชาพินิต	ดังชื่อ
เป็นโหรแล้วตรัสใช้	โปรดได้เอ็นดู

ความตอนนี้อาจพูดว่า ผู้แต่งรับราชการเป็นโหรในพระบัณชुर คือ ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) แต่ควรจะเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้าพระองค์ใด

อาจสันนิษฐานจากข้อมูลที่พอจะหาได้จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ กลอนกลบทศิริวิบุลยกิจ ได้รับคัดเลือกให้จารึกไว้ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (สมัยรัชกาลที่ ๓) ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์

คำนำ ในหนังสือชุมนุมตำรากลอน ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ^๑ว่า “(๔) หนังสือเรื่องศิริวิบุลยคติ ตำราแต่งกลอนกลบท เป็นหนังสือเก่า เห็นจะแต่งแต่ครั้งกรุงเก่าเหมือนกัน คือ ตัวแบบกลบทที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ประชุมกวี เลือกลมาแต่งเป็นเพลงยาวกลบท จากฤๅไนวัดพระเชตุพน เรื่อง ๑

ขณะที่ผู้แต่งแต่งกลอนกลบทศิริวิบุลยคตินั้น ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นที่หลวงศรีปรีชาแล้ว หากจะพิจารณาว่า สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ (พ.ศ.๒๓๖๗ - ๒๓๗๕) สมเด็จพระบวรเจ้าในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นผู้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้ ก็อาจเป็นไปได้

ประเด็นที่ ๒ พิจารณาคาดการณ์จากอายุของผู้แต่ง ที่ระบุไว้ในโคลงกลบทว่า แต่งโคลงเสร็จเมื่อ จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๐

ถ้าตั้งสมมุติฐานว่า ผู้แต่งจากบ้านเกิดที่เมืองสงขลามายังกรุงรัตนโกสินทร์เมื่ออายุได้ ๒๐ ปี

หากรับราชการในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๓๔๖ (สมัยรัชกาลที่ ๑) ในปีที่ตั้งโคลงกลบทจบ ผู้แต่งจะมีอายุระหว่าง ๗๔ - ๙๕ ปี

หากรับราชการในสมัยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงอิศรสุนทร พ.ศ. ๒๓๕๐ - ๒๓๕๒ (สมัยรัชกาลที่ ๑) ในปีที่ตั้งโคลงกลบทจบ ผู้แต่งจะมีอายุระหว่าง ๖๘ - ๗๐ ปี

หากรับราชการในสมัยสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๐ (สมัยรัชกาลที่ ๒) ในปีที่ตั้งโคลงกลบทจบ ผู้แต่งจะมีอายุระหว่าง ๖๐ - ๖๘ ปี

^๑หอพระสมุดวชิรญาณ. (๒๕๑๙. หน้าคำนำ ข.) *ชุมนุมตำรากลอนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ*

หากับราชการในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ
๒๓๖๗ - ๒๓๗๕ (สมัยรัชกาลที่ ๓) ในปีที่ตั้งโคลงกลบทจบ ผู้แต่งจะมีอายุระหว่าง
๔๕ - ๕๓ ปี

ในทัศนะของผู้วิเคราะห์ มีข้อพิจารณา ดังนี้

๑. หากคำนึงถึงข้อสันนิษฐานเดิมว่า หลวงศรีปริชา (เซ่ง) เป็นกวีในสมัย
กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระบรมราชเจ้าองค์ที่อยู่ในยุคสมัยที่ต่อเนื่องกับ
สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย คือ สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ในสมัย
รัชกาลที่ ๑ ก็น่าจะเป็นไปได้ที่หลวงศรีปริชาได้รับราชการในสมเด็จพระ
บรมราชเจ้าพระองค์นี้ แต่เมื่อลองเทียบอายุของผู้แต่งว่า หากเดินทางมาจาก
เมืองสงขลา ขณะอายุได้ ๒๐ ปี ในปี ๒๓๒๕ ถึงปี ๒๔๐๐ ผู้แต่งจะมีอายุ ๙๕ ปี ซึ่ง
น่าจะยาวนานเกินไปสำหรับช่วงอายุของคนในสมัยนั้น แต่ก็ใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้ แต่
ถ้าเข้ามาขณะอายุ ๒๐ ปี รับราชการในช่วงหลัง เช่นในปี ๒๓๔๐ ถึงปี ๒๔๐๐ ผู้
แต่งจะมีอายุ ๘๐ ปี

๒. กรณีผู้แต่งรับราชการในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์
(พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๐)

หากผู้แต่งเดินทางจากเมืองสงขลามามีอายุ ๒๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๓๕๒ ถึง
ปี ๒๔๐๐ ผู้แต่งจะมีอายุ ๖๘ ปี (ช่วงเวลารับราชการอยู่ระหว่างอายุ ๒๐ - ๒๘ ปี)
ก็นับว่าพอเหมาะที่จะรับราชการสนองพระเดชพระคุณ เป็นที่ประจักษ์ จนได้รับ
พระราชทานบรรดาศักดิ์

๓. กรณีผู้แต่งรับราชการในสมัยสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ
(พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๓๗๕)

หากผู้แต่งเดินทางจากเมืองสงขลามามีอายุ ๒๐ ปี ในปี ๒๓๖๗ ในปี
๒๔๐๐ ผู้แต่งจะมีอายุ ๕๓ ปี (ช่วงเวลารับราชการอยู่ระหว่างอายุ ๒๐ - ๒๘ ปี)

อนึ่งในปี ๒๓๗๕ ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ
สิ้นพระชนม์ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้บูรณปฏิสังขรณ์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ใช้เวลานาน ๑๖ ปี แต่ระหว่าง
ปฏิสังขรณ์ก็คงมีการจารึกบรรดาสรรพความรู้รวมทั้งกลอนกลบทศิริวิบุลยกิจของ
หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) ไปพลาง ๆ เป็นลำดับไป

ส่วนที่ไม่ได้กล่าวถึงสมัยที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงอิศรสุนทร ทรงดำรงพระอิสริยยศ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลนั้น เนื่องจากเป็นระยะเวลา สั้นเกินกว่าที่บุคคลเข้ารับราชการแล้วจะได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์โดยทันที

การพิจารณาว่า ผู้แต่งได้รับราชการในสมเด็จพระบรมราชเจ้าพระองค์ใด ยังไม่อาจสรุปได้จนกว่าจะมีข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจนเป็นที่ประจักษ์

๒.๘.๓ บรรดาศักดิ์

ชื่อหลวงศรีปรีชา (เซ่ง)

เมื่อศึกษาการได้รับพระราชทานชื่อของ “หลวงศรีปริชา (เซ่ง)” มีข้อที่ชวนฉงนว่า นามพระราชทานของท่าน คือ “หลวงศรีปริชา” หรือ “หลวงปริชาพิณิต” กันแน่

ในกลอนกลบทศิริวิบูลกิจี้ กลบทกบตันต้อยหอย เขียนว่า

ข้าชื่อเซ่งเขียนชื่อช่องจอมหมาย

ลำไยชื่อลือไยชายไยศักดิ์ศรี

พระบัณฑูรขุนบันเทิงพระทัยทวี่

ตั้งยศแสงแต่งยศศรีหลวงปรีชา

พินิจถวณารถได้ให้ศักดิ์แสง

ตามทำนองต้องตำแหน่งเป็นโหรหา

แจ้งข้ออรรถาธิษฐานซึ่งองค์ชาติคมา

ยกค่างยังคาถาชัยบาฬี

วรรณคดีในบทแรก **ตั้งยศแสง** หมายถึงตั้งยศให้ประจักษ์ (แสง = ความสว่าง สิ่งที่ทำให้ดวงตาแลเห็น)

แปลเอาความว่า “ประจักษ์”

แต่งยศศรี หมายถึง พระราชทานยศอันเป็น**ศิริมงคล** (ศรี = ศิริมงคล)

ความโดยสรุป คือ พระราชทานยศว่า **หลวงปรีชาพินิต** ให้เป็นศิริมงคลเป็นที่ประจักษ์ ทั้งเมื่อดูความหมาย “ปรีชาพินิจ” หมายถึง การพิจารณาอย่างเชี่ยวชาญ หรือ “ดูแม่น” นั้นเอง ซึ่งนามบรรดาศักดิ์สอดคล้องกับผู้ทำหน้าที่เป็นโหร แม้ในบทกลอนยังกล่าวว่า “**ตามทำนองต้องตำแหน่งเป็นโหรหา**”

ในโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท จากหนังสือбудคำของหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา ระบุว่า

เป็นขามงกุฏแก้ว	ทรงฤทธิ์
พระบัณฑูรตั้งนาม	ยศได้
หลวงปรีชาพินิต	ดังชื่อ
เป็นโหรแล้วตรัสใช้	โปรดได้เอ็นดู

นามพระราชทานที่ผู้แต่งระบุไว้ ตรงกันทั้งสองเรื่อง คือ **หลวงปรีชาพินิจ** และ**หลวงปรีชาพินิต** (ในกลอนกลบทศิริวิบุลยศักดิ์ ใช้พินิจ ในโคลงกลบทศิริวิบุลยศักดิ์ ใช้พินิต)

จากการศึกษาหนังสือбудคำ เรื่องโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบทศิริวิบุลยศักดิ์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ กาญจนานิเชก สงขลา ทำให้ได้ข้อมูลใหม่ ดังนี้

๑. หลวงศรีปรีชา (เซ่ง) เป็นชาวเมืองสงขลา แล้วเข้าไปรับราชการในกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้าพระองค์ใดองค์หนึ่ง คือ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท สมเด็จพระบวรเจ้ามหาเสนานุรักษ์ หรือสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ

๒. กลอนกลบทศิริวิบุลยศักดิ์ แต่งโดยหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) เป็นวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๓. นามพระราชทานที่ปรากฏทั้งในกลอนกลบทศิริวิบุลยศักดิ์ และโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท ศิริวิบุลยศักดิ์ คือ **หลวงปรีชาพนิต (เซ่ง) หรือ หลวงปรีชาพนิจ (เซ่ง)**

๓. เรื่อง ฉันทสังเวทกลองวินิจฉัยเถรี

๓.๑ ผู้จารไม่ได้เขียนชื่อเรื่องและชื่อผู้แต่ง แต่เมื่อตรวจสอบกับหนังสือชุมนุมฉันทดุขกัสังเวท เล่ม ๑ เรื่องฉันทสังเวทกลองวินิจฉัยเถรี ลา ๒ พระนิพนธ์สมเด็จพระบรมพรหมานุชิตชิโนรส ลา ๑ กับ ลา ๓ พระยาบำเรอบริรักษ์ แต่ง ทำให้ทราบว่าเป็นผู้จารคัดลอกเรื่องราวมาจากเอกสารดังกล่าว แต่จะคัดลอกมาจากต้นฉบับโดยตรง หรือคัดลอกต่อ ๆ กันมา ยังไม่มีข้อมูลยืนยัน

๓.๒ สารสำคัญของเรื่อง

กล่าวถึงท่านเจ้าพระยาศรีรัตนโกษาธิบดี (ภายหลังเป็นที่เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปบูรณปฏิสังขรณ์เมืองจันทบุรี ท่านไปเห็นต้นรักใหญ่ จึงให้ตัดมาทำกลอง แล้วจึงนำกลองด้วยหนังสือถวายเผือก แล้วนำขึ้นน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงพระราชทานนามว่า “กลองวินิจฉัยเถรี” ตั้งไว้ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สำหรับให้ราษฎรมาตีกลองร้องทุกข์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมจากการตัดสินความ และช่วยให้ราชการและผู้พิพากษาระมัดระวังมีความเที่ยงธรรมในการวินิจฉัยและพิพากษาคดีความ ซึ่งหลังจากได้รับการน้อมเกล้าฯ ถวายกลอง ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีสังเวทกลองวินิจฉัยเถรี และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระศรีภูริปรีชาแต่งฉันทสังเวท

๓.๓ เนื้อความ

เนื้อความที่ปรากฏในหนังสือbudคำ มีเนื้อความที่คลาดเคลื่อนจากต้นฉบับ
บ้าง อาทิ

ต้นฉบับ

อัญชยมกัมเกล้ากฤษฎาร

หนังสือbudคำ

อัญชยมกัมเกล้ากฤษฎาร

ต้นฉบับ

นบเนาโลกุตมาจารย์ พุทธศาสนสืบสาร

หนังสือbudคำ

นบพระเนาโลกุตมาจารย์ คือศาสนสืบสาร

ต้นฉบับ

ส่งเสียงนฤโฆษคำรณ

หนังสือbudคำ

ส่งเสียงคฤโฆษคำรณ

ต้นฉบับ

รังเริ่มรราชกระมล

หนังสือbudคำ

รังริมรราชกระมล

ต้นฉบับ

อ้าพระพนัสผู้สำนักนี้

หนังสือbudคำ

อ้าพนัสผู้สำนัก

เป็นต้น

๓.๔ ลักษณะภาษา

แม้การคัดลอกจากต้นฉบับ ซึ่งใช้ภาษาไทยมาตรฐาน แต่ผู้จารซึ่งน่าจะคุ้นชินกับการใช้ภาษาถิ่นใต้ ก็ได้จารคำตามสำเนียงภาษาถิ่นใต้ ปรากฏดังนี้

ชำระ	เป็น	ชำระ	ดำรง	เป็น	ตำรง
ดำรัส	เป็น	ตำมรด	ดำริ	เป็น	ตำมิ
ดุจดวง	เป็น	ดุจด้วง	เร้ง	เป็น	แรง
ฤดู	เป็น	ระดู			

๓.๕ ข้อความที่ต้นฉบับไม่มี เช่น

- จบ เป่าสังข์ ๓ ลา
- อ่านต้นฉบับจบ ๓ ลา แล้วเป่าสังข์อีก ลา ๑ พระครูราชพิธี เบิกขายสินส่งแว่น ลูกขุนศาลหลวง ขุนศาล รับแว่นเวียนเทียน

๔. เรื่อง ทรัพย์ที่พระพุทเจ้าพระราชทานให้แก่พระราหุล

๔.๑ ผู้จารไม่ได้เขียนชื่อเรื่อง หรือหัวข้อเรื่อง

การจารเริ่มเรื่องว่า เมื่อครบวันที่เจ็ด ที่สมเด็จพระพุทเจ้าเสด็จไปทรงบาตรในพระราชนิเวศน์ พระนางพิมพาได้ให้พระราหุลไปทูลขอพระราชทรัพย์อันเป็นของพระราชบิดา โดยพระราหุลตามทูลขอไปจนถึงนิโครธาราม พระพุทเจ้าทรงพิจารณาว่า พระองค์ไม่ควรพระราชทานโลกียทรัพย์ให้แก่พระราหุล เพราะโลกียทรัพย์นั้น ทำให้

- ๑) สัตว์ต้องเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร
- ๒) มิได้เป็นไปเพื่อหน่ายจากภพ (การเกิด)
- ๓) มิได้เป็นไปเพื่อหน่ายจากความกำหนด
- ๔) มิได้เป็นไปเพื่อจะตรัสรู้พระอริยมรรค พระอริยผล และพระนิพพาน
- ๕) ทรัพย์ที่พระราหุลขอนั้น พระมหากษัตริย์ก็จะนำไปได้ โจรก็จะลัก

ไฟก็จะไหม้ น้ำก็จะท่วมพัดพาไป ทั้งญาติอันมิได้เป็นที่รักก็จะนำไปได้

๖) บุคคลซึ่งอาศัยทรัพย์นี้ อาจประพตฺติทุจริตทั้งสามประการ (กาย วาจา ใจ) ได้

๗) ทรัพย์ที่พระราหุลขอ ทำให้เกิดตมฺหาต่อเนื่องไปทำให้เกิดความโลภ เกิดฉันทราคะ เกิดความหวงแหน เกิดมัจฉริยะ เกิดความคิดจะรักษาทรัพย์ เป็นเหตุให้เกิดการกระทำที่เป็นโทษและการชำระโทษขึ้น

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยวคำ) จันทบุรีรักษ์วิบูลยเดช อริยทรัพย์เจ็ดประการ แก่พระราหุล ซึ่งพระองค์ตรัสรู้ได้ที่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ คือ

๑) สัทธา ธรรมะ ทรัพย์ คือ ศรัทธา

๒) สิละ ธรรมะ ทรัพย์ คือ ศีล

๓) หิริ ธรรมะ ทรัพย์ คือ ความละอายต่อบาป

๔) โอตตปปะ ธรรมะ ทรัพย์ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป

๕) สุตะ ธรรมะ ทรัพย์ คือ การสดับตรับฟัง

๖) จาคะ ธรรมะ ทรัพย์ คือ การละกิเลส และการเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

๗) ปัญญา ธรรมะ ทรัพย์ คือ ปัญญา

เพราะผู้ที่มีศรัทธาก็จะพ้นทุกข์จากการไม่มีศรัทธา ผู้ที่มีศีลก็จะพ้นทุกข์ที่เกิดจากการไม่กลัวบาป ผู้ที่มีสุตะก็จะพ้นทุกข์จากความล้งเลงสงสัย ผู้ที่มีจาคะก็จะพ้นทุกข์จากความตระหนี่ ผู้ที่มีปัญญาก็จะพ้นทุกข์จากความหลง (โมหะ)

ทั้งอริยทรัพย์ทั้งเจ็ดประการนี้ ก็จะทำให้พ้นจากความวิบัติจากราชภัย โจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย และญาติอันมิได้เป็นที่รัก อริยทรัพย์นี้เป็นไปเพื่อจะได้ตรัสรู้ธรรมวิเศษ คือ มรรค ผล และนิพพาน

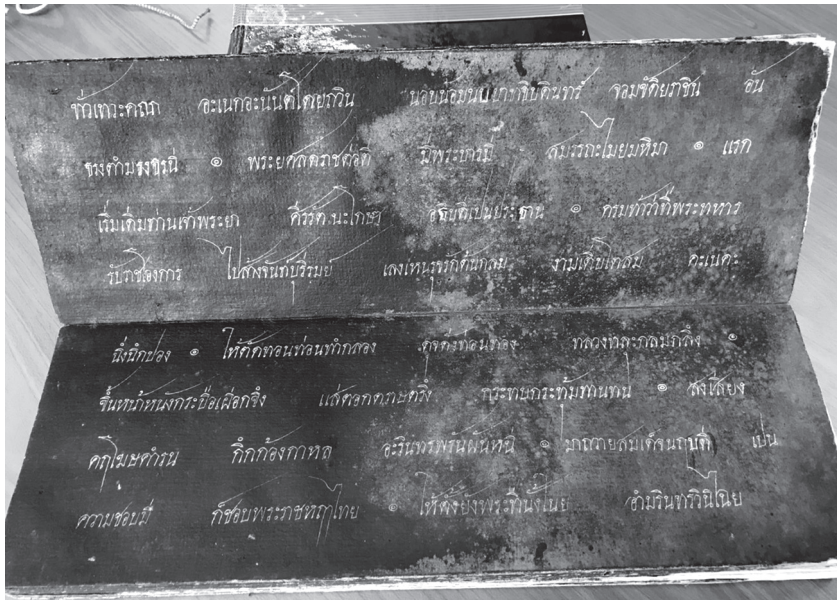
พระอริยทรัพย์ทั้งเจ็ดประการนี้ พระอริยเจ้าทั้งหลายย่อมตรัสรู้มาแล้วทุกพระองค์ สมเด็จพระพุฒาจารย์จึงยกพระอริยทรัพย์ซึ่งพระองค์ตรัสรู้ด้วยพระองค์

เองให้แก่พระราหุล

ตอนท้ายผู้จาร สรุปรว่า ศ ษ ส แล ญ ย ภ พ ไหม่ฉ้วน ไหม่ฉลาย ' ๖ ' ๗
ถูกฉ้วนทุกสิ่งแล้ว และบอกวันเวลาที่จบว่า จุลศักราชล่วงแล้ว ๑๒๑๘ ปีมะโรง
อัฐศก มาฆมาส ศุภลปักษ์ คติทุติยมี ภูมิมิน

(ตรวจสอบกับปฏิทิน ๑๐๐ ปี ตรงกับ วันอังคาร ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓ ปี
มะโรง พ.ศ. ๒๓๙๙)

หนังสืออ้างอิง

เอกสารตัวเขียน

โคลงสี่สุภาพและโคลงกลบทศิริวิบุลยกิจ. ฉันทสังเวทกลองวินิจฉัยเกร็ด. และทรัพย์
ที่พระพุทธเจ้าพระราชทานแก่พระราหูล. บุตดำ. เส้นหรดาล. จำนวน
๘๐ หน้า

เอกสารตัวพิมพ์

ชุมนุมฉันทดุขุภักดิ์สังเวท เล่มที่ ๑. ๒๕๒๗. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

นิตยา กาญจนวรรณ. ๒๕๑๕. วรรณกรรมอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

เปลื้อง ณ นคร. ๒๕๒๗. ประวัติวรรณคดีไทย สำหรับนักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๙.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุนิสา มั่นคง และสิทธิชัย พุดดี. ๒๕๔๙. กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า)
ในสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

หอพระสมุดวชิรญาณ. ๒๕๑๙. ชุมนุมตำรากลอนฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ศึกษาภัณฑ์.

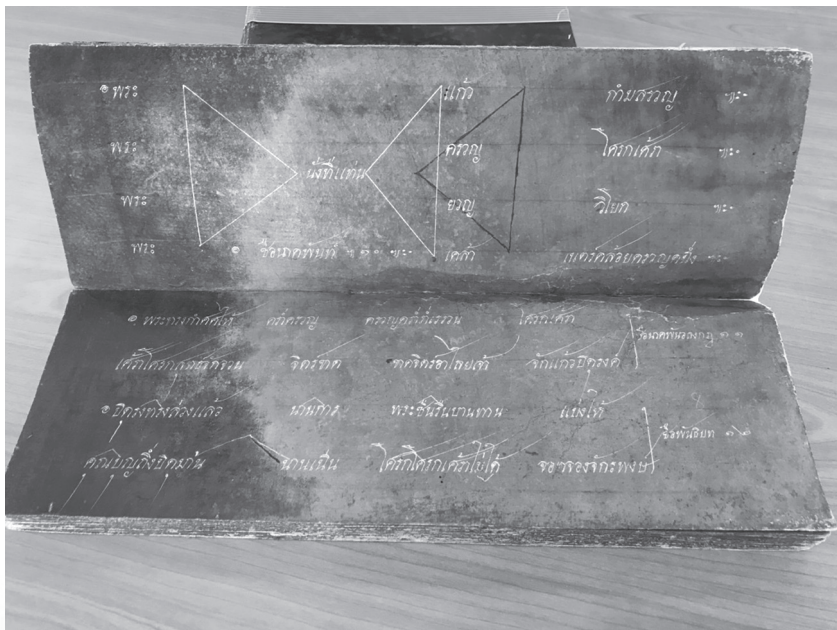
ชื่อเต็มกรุงเทพมหานคร. เข้าถึงได้จาก th.m.wikipedia.org สืบค้นเมื่อ ๒๑
พฤษภาคม ๒๕๖๕.

DHURAKIJ PANDIT UNIVERSITY. ๒๐๐๘. ประวัติศาสตร์และประวัติวรรณคดี
ไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก [http://www.
elsd.ssru.ac.th](http://www.elsd.ssru.ac.th)

([https://m.pantip.com>topic](https://m.pantip.com/topic) : ไตรเพท สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๕)

([https://palangjit.org/threads>วิช...](https://palangjit.org/threads/วิช...) : จรณญาณ สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน
๒๕๖๕)

(<https://mgronline.detail> : ประเพณีตีกลองร้องฎีกา สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน
๒๕๖๕)

ภาคผนวก

ฉันทสังเขยกลองวินิจฉัยเกร์

กา ๒ พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส

กา ๑ กับกา ๓ พระยานำเรอบริรักษ์ แต่ง

๑๖ อัญชยมกัมเกล้ากฤษฎาร	นโมนมัสการ
สมเด็จพระสุทศทศพล	
๑ ตั้งใจใตสุทศนฤมล	กราบบาทยุคล
อยู่เกล้าสถิตยนิจกาล	
๑ นบเนาโลกุตมาจารย์	พุทธศาสนสืบสาร
พระธรรมสั่งสอนชน	
๑ คุจทวงพระสุริยโสภณ	แจ่มแจ้งใจมน
ธการรัฐรศคุณ	
๑ นบพระอัยยวงศ์อตุลย์	เนื่องเนื่อนาบุญ
แลสงฆ์ลำดับสืบมา	
๑ ไหว้ไทอมรเทพธาดา	ท้าวเทวคณา
อเนกอนันต์โดยถวิล	
๑ นอบน้อมนบนาทธิบดินทร์	จอมขัตติยราชินทร์
อันทรงดำรงธรณี	
๑ พระยศศตราษทอติ	มีพระบารมี
สมรรตไมยมหิมา	

พระยาบำเรอภีร์

๘๕

๑ แรกเริ่มเดิมท่านเจ้าพระยา
ธิบตีเป็นประธาน	ศรีรัตนโกษา
๑ กรมท่าว่าที่พระทหาร
ไปสร้างจันทบุรีมัย	รับราชโองการ
๑ เล็งเห็นไม้รักกันกลม
คนเคหนึ่งนึกปอง	งามเคิบโศสม
๑ ให้ตัดทอนท่อนทำกลอง
ทลวงทลุลกลมกลึง	ดูจุท่อนทอง
๑ ขึ้นนำหนังกระบือเผือกชิง
กระทบกระทุ่มทานทน	แสตอกกราดกรึง
๑ ส่งเสียงนฤโฆะคำรน
อรินพรันผ่นหนี	กีกก้องกาหล
๑ มาถวายสมเด็จจันฎปที
ก็ชอบพระราชฤไทย	เป็นความชอบมี
๑ ให้ตั้งที่พระที่นั่งใน
วางที่สำหรับรับรอง	อมรินทร์วินิจฉัย
๑ หลังปกอัดลัดลายทอง
คเชนทรวังรจนา	เพียงผ้าปกกระพอง
๑ แล้วพระคำริห์ตริตรา
อันเกิดคติตาลเป็น	ร่อนราษฎรประชา

๕๐

ชุมนุมฉันทดุขภูัสังเว

๑ ผู้ว่ามีริงบับเย็น

กับแก่นเคื่องเข็ญ

บลุบแลวอลวล

๑ ริงเริ่มวิราชกระมล

ทูกังท่าฝน

บันกาลจะดับอัคนี

๑ ครันวันศุภฤกษ์ยามดี

ยกไชยเกรวี

ไปตังที่ทิมกรมวัง

๑ รั้วรอบกรอบลวดบานบัง

ผู้เผ้าคอยหวัง

ประจำทิวาราตรี

๑ เบื้องบนเพดานทฤษที

ฉัตรสามชั้นศรี

เสวตรสอาดอาภา

๑ นายช่างอภิมัยรจนา

โหมทเหมือนมอลา

แลเรื่องอร่ามงามทรู

๑ ภู่อลิ้นพวงทองดอกดู

ห้อยกับกำภู

ระเบียบระบายนบรรจง

๑ แขนงกลางตั้งกลองตรง

บังบนพันผง

บพานล่องยงโย

๑ พระประสาทพรราชเรืองไชย

สมญาวินิจย

เกรวีอำนวยอวยนาม

๑ ผิด้าตระลาการทำความ

บังบทบมิตาม

คติผู้ดีโดยดี

พระยาบำเรอบริรักษ์

๕๑

๑ ให้หุ้มแท่งราชเกรี
ต่างร้องถวายฎีกา	ถ้วนตรีวารตี
๑ ศุกรวาร์วันยกกลองมา
แลเดือนก็หกดวงกัน	แวมหกคำตรา
๑ ลุจุลศักราชนับพัน
เปนเศษได้เก้าปีรกา	ร้อยเก้าสิบปีน
๑ สามคำขึ้นเจตรมาศา
พะบักย์สิบสามคำรตม	ภักทรบหมาศกา
๑ บรรดาข้าราชทุกกรม
ถือน้ำพระพิพัฒ์สัทยา	ถวายกรประนม
๑ กำหนดปีหนึ่งสองครา
ประเวณี่สิบสากล	ตามราชบุรา
๑ กรันสามโมงบ้ายบัคตล
พระครูผู้ใหญ่เปนประธาน	ให้ชุมสามนต์
๑ ลูกขุนขุนศาลเจ้าศาล
ที่พระตำรวจแปดนาย	นายเวรตระลาการ
๑ กรมวังสั่งให้ส่งหมาย
รู้จำพรตพรหมจรรย์	บอกพราหมณ์สวมสาย
๑ มาอ่านคุษฎีกำฉันท
นุสาสน์พระราชพิธี	สั่งเวยเทวัญ

๙๒

ชุมนุมเงนที่คุษฎีสังเวย

๑ พระมหาราชครูธิปัต
ประกอบทุกสิ่งสุปเพี้ยน

แต่งตั้งบายศรี

๑ นานาผลผลาอาเกียรณ์
สุคนธรรคกำจร

ธงเทียวรูปเทียน

๑ เชิญเทพชุมนุมสมุพร
ประเสริฐประสิทธิวิทยา

เทวองค์อติศร

๑ กุ่มครองกลองไชยราชา
เผด็จกตীনรชน

จักคับทุกขา

๑ กรูเฒ่าทวิโชตม์ชาญกล
ไปโสรจไปสรงเกร

สังข์ใต้อุทกมนต์

๑ จุณเจิมเฉลิมศักดิ์โสภี
ประทับประคาลววรรณ

มุลิลามาดี

๑ เสริจดับเทียนไชยโบกควัน
บันภาลเวงสบสถาน

เป่าสังข์สำคัญ

๑๕ อ้าพระสทนต์พรหมเมศ
เชิญพิทักษ์ทำนุพระไอยการ

กมเลศผู้ชมฉาน
พรหมศักดิ์แลหลักไชย

๑ มณฑิยบาลวิบุลยบท
ทวยทูลพระบาททรงกชไท

อันเปนกฎประกอบใน
ธิบดินทร์ดำรงถวัลย์

๑ ท้าววันทำเนียบในธรรมสาคร
วิจารณ์มาตย์อย่าอาจประพฤติผัน

นิติราชพิธีธรรม
พิประลาศเปลี่ยนแปลง

สมเด็จพระปรมานุชิตฯ

๕๓

๑ อ้าพระสมมภูวประสาท
แก้จอมจุฬาภางแรง

๑ ไครปวงไปลวงพจนคำรัส
บันดาลบันโดยประจุบัณ

๑ อ้าองค์พิตรกฤษณรักษ์
ขจัดโจรป่าจามิตรผู้พาล

๑ ไปเกิดไปก่อประทุษฐกิจ
ทั่วทั้งมณฑลสถลใน

๑ อ้าองค์สุชาบตบดินทร์
ผดุงกลภระมลนรประชา

๑ เบญจางค์อุโบสถแลเทศ
โดยสุจริตนิทยบแปลง

๑ อ้าพระผู้โลกลยภิบาล
พยาธิทุกข์อุบัติปัจจุบันอัน

๑ ท้าวชนแลสัทวทุบาท
มีอาทิก็คอกชไหยกา

๑ อ้าพระผู้อัมพรสุรา
การพลาหกทุกไท

๑ มัวเมเนประชุมช่วยมาบันดาล
ช่วยนำพรราชาลพอควร

สิทธิอำนาจาที่แสดง
กำหนดรบบคือสาปสรรค์

ตำริห์ตรัสทุกสิ่งอัน
ทูลท้าวบรรหารสาร

สุรศักดิ์เดชดาล
พึงประลาศประไลยไกล

จำนงจิตรจำนองไทย
นครชั้นทสี่มา

วัชรินทร์สุเรนทรา
กรก่อในศีลแสวง

กรรมมฤคกุลแสดง
ประวัติดิโนบาปธรรม

ทั้งสี่วนธเกียจกัน
อมนุษยพารา

ทวิชชาตินานา
ษอรุสุภพึงสร้างไทย

ฤทธิพายุแซ่โลง
สุรเทพยทั้งมวญ

ฤคฤกาลอย่าแปรปรวน
คุณพิชทุกพรณ

- ๑ ธัญญาผลลสมบุรณ์
เหลือล้นแลแล้งพรุณอัน
- ๑ อ้าองคอรักษบุเรศ
อิกองค์พระทรงนครเรือง
- ๑ ยั้งเนืองนรานิกรชน
ต่างตบเมตตาจิตรฤพาน
- ๑ มาตยาวิจารณ์คติ
เที่ยงถ่องทำนองในนิติบรร
- ๑ ฤาเอื้อแต่อำมิศลโมก
จำนองในคลองสัถยธำรง
- ๑ อ้าพระผู้อารักษนิเวศน์
เชิญช่วยอำนวยวรรณพลา
- ๑ แต่จอมนรานฤบดิน
ปรากฏพระยศศักดิ์ทวี
- ๑ บำบัดอุปัทวแลทุกข์
สวรยศเสวยสวัสดิ์พิพัฒไผ
- ๑ อ้าพระพนศผู้สำนักนี้
มละเหลาลำเนาพนศิขร
- ๑ เจริญสิ่งสถิตยประคิติน
บำเพ็ญสำเร็จสุขสำราญ

จงเมือบมุลทั้งเขตรชั้นที่
ตรายสองอย่างข้องเคือง
ผู้สมญะคือเสื่อเมือง
ฤทธิเชียวเตโชชาญ
ในมณฑลอาณาสถาน
มิตรธรรมทำลายกัน
จงวาทีแต่โดยธรรม
พจนันต์บังคับคง
มละโลกจำนง
สุจริตจรรยา
วรเสวตรจัตรา
ยุศมุขสวัสดิ์
ทรมันเชเรศตรี
คุณเกียรติคำเกิงไกร
บำเพ็ญสุขในราไช
บุลภาพถาวร
พฤษรักษะในคงคอน
คิริเขตรทุเรศสถาน
ในภเวไนร่งเบิกบาน
รมเยศนิเวศน์เวียง

พระขำเฒ่าเรอบรรีกษ์

๕๕

๑ เชิญชมอุคมศิริสมบัติ
ไอสุรย์สมบุรณ์พิภพเพียง

สารพัดจะพร้อมเพรียง
สุรโลกทุกสิ่งเสมอ

๑ มวณเมนทุกแดนจงมาทุกถ้าว
รับราชพลีกรรมบำเรอ

ทุกเทพท้าวทุกไทเธอ
นฤเบศรบุชา

๑๐ แต่นี้จะรำเรื่อง
ตามบรรพโบราณ

ตระลาการมาตยา
ฉบับเรื่องประเพณี

๑ เติมราชฎีให้การฟ้อง
จำศาลกับขุนศรี

ผู้รับร้องคดีมี
ธรรมราชในศาลหลวง

๑ พระราชพินิจจยรับ
พระครูสิ้นทั้งปวง

ก็ประทับไปตามกระทรวง
จะชอบผิดพินิจกู

๑ เปนคั่นเน้นถือพระ
ปโรหิตตราฐ

มหाराชครู
บล่ำเอียงจะเพลิงยังพล่า

๑ มเหธรรพระครู
มสาตรเจนจำ

พิเชตพิรามธรรม
เทพราชธาดา

๑ หนึ่งจักรปาณี
แปกพระที่พร้ามา

ศรีสังขกรปรีชา
ประเจิดชื่อประจำศาล

๑ หลวงญาณประกาศ
ขุนไชยอาญาปาน

อัยยาชการ
กับจินดาภิรมย์ใจ

๑ สิบสองลูกขุนกอง
ชีชาคกัไช

ดำรงบทบัญญัติไท
แผนิกชื่อ ณ สารบาน

- ๑ หนึ่งขุนประชาเสพ
ทั้งสองข้างฝ่ายทหาร
- ๑ บุรินทรเทพอาญา
อุทธรณ์อาญาสาม
- ๑ ศาลกรมท่าสี่
หนึ่งคือขุนอภัย
- ๑ ขำนาญวินิจไฉย
คนเดียวเป็นขุนศาล
- ๑ กรมเมืองขุนจำเมือง
ทรงธรณีเธรณ
- ๑ ขุนศรีบริรักษ์
จับโจรอาฉิน
- ๑ โลกบาลธรณีบาล
ลุนนียบาลประหาร
- ๑ กรมวังศรีราชบุรุษ
กิจจาจิรา
- ๑ แฝงวังก็ทั้งสี่
เทววิจารณ์เข้า
- ๑ หนึ่งวังนครบาล
อาญาคดีอินทร์อาญา

- ขุนเทพประชาศาล
- อาญานอกตำแหน่งนาม
- อาญาจักรประจักษ์ความ
- ขุนศาลข้างมหาดไทย
- ตำแหน่งที่ขุนพินิจัย
- พินิจจิตรวิจารณ์
- จะตกไตรำนิการ
- กรมนาโฆชากร
- ชนะเลื่องขจายจร
- ผู้ร้ายรอบพระบุรินทร์
- ขุนพิทักษ์ธานินทร์
- ผูกพิรุฬพวกพาล
- นรบาลธราบาล
- ผู้สัดบาปที่นรกา
- วุฒามาตย์ราชปัญญา
- ศาลมรรฎกประจำคำ
- คือขุนเทพสุภาธรรม
- นาญคดีศรีสุภา
- พรหมสุภาแลวังอาญา
- ศาลกรมวังสืบเอ็ดคน

พระยาบำเรอบริรักษ์

๕๗

๑ ธรรมการขุนศาลมี
ชำระคดีคด

๑ ขุนอินทวิเชียรชาติ
ขวาซ้ายล้าต๋มมา

๑ ขุนศรีกระดาดพล
ตรวจทเบี่ยนสารบาญชี

๑ ขุนพิพิธสมบัติคลัง
ชำระผู้รับทำ

๑ พระศรีมโหสถ
ศรีพรหมแก้ว

๑ สุภาพพิสุภาภาร
เปนปลัดขุนศาลา

๑ ยังสองแพ่งไกรสี
คู่โจทย์จำเลยนาม

๑ ไกรสีเกษมปรับ
สั่งสัตย์สำคัญไป

๑ ฤชาธรรมเนียมมี
หลายคู่ก็หลายครัน

๑ ทำดีก็มีผล
สุขแท้แต่กฎหมาย

คือขุนศรีประธานนท์
สงฆ์ทำผิดพุทธฎีกา

ขุนพรหมราชประยา
ขุนวิสูตรเสนี

ทั้งสองคนกลางสัสดี
จำหน่ายคงบพลาตพลา

มหาสมบัติประจำ
พระราชทรัพย์ประมูลทวี

ย่อมปรากฏแต่เดิมดี
ปลัดสองศาลแพทยา

สุภาพเทพสุภา
แพ่งกระเขมชำระความ

สำหรับที่จะไต่ถาม
ราชสุภาสุภาไชย

ชนะแพ้ประการใด
ก็เป็นเสร็จสำเร็จกัน

ประจำที่ก็แบ่งปัน
บมิเปล่าทุกเพรางาย

เสมอชลดบ่อทราย
เปนประทัดประธานตรง

๑ เราท่านอันเกิดมา
คือใครจะขึ้นกง

๑ อย่าเย้ยเยียงสันดาน
ทำคุณผีหลอน

๑ เรียงความที่ผู้แพ้
โลกลากเลี้ยงตน

๑ ข้างโจทก์แลเข้าหา
สองปากเช่นพาสี

๑ ปฏิเสธเป็นภาคเสธ
แปลงเติมสำนวนเขา

๑ จงเทพคามลาญ
หมั่นเหล็กประหารปรา

๑ แสงสายอสนีบาต
สามวันมิทันตาย

๑ เทียรโทษทวดกิจรังษี
สบสรรพภัยอันตราย

๑ ฝีกาลวิปริต
ในอกบเห็นหัว

๑ ม้วยด้วยอสรพิษมี
ทุกพรรณเขี้ยววา

สังฆารายยืนยง

ชีวิตรอนันวันคร

ตระลาการกระล่ำกร

ประสงค์ทรัพย์สินบน

เป็นกระแหน่กระเหินจก

ก็กลับร้ายให้ดูดี

จำเลยมากก็เปรมปรีดิ์

จะบ่อนหญ้าก็รับเอา

จะบังเหตุก็แบ่งเบา

สลายลบให้สูญคำ

ตระลาการที่โกล่า

ศรัทธาทำลายขจาย

จงพิฆาฏคม่าหงาย

ก็เจ็ดวันประจักษ์ตา

กรรมกรรมบถกลาศกลา

ยุบคิแท้จะถึงตัว

กระทำพิศมพึงกลัว

ก็พินาศอาตมา

บมิทันจะวางยา

ก็จะฆ่ากระทำตน

พระยาบำเรอบริรักษ์

๕๕

๑ หนึ่งกรรมเกิดโรค

เรียกรวดทวายทน

๑ หนึ่งราชไถยันต์

ต้องบทในกฎหมาย

๑ บัญญัติมหาไทย

ฉันทุโรจนา

๑ หนึ่งจะมีแก่

แล้วไปยังนรกา

๑ แม้ผู้พิพากษา

จักยังภัยโยยง

๑ ทุกทวันนารการ

เพราะเหตุโจอารัย

๑ ทัวเทพภูมธาคู

แย้มเยี่ยมพิมานยล

๑ ขอจงเจริญสุขข

แก่ผู้พิพากษา

๑ ห่อนเอื้อแก่อำมิต

ทาโทษทรลักษ์ณัน

๑ แม้ไม่รำพึงกิด

ในอกหมกอิวิชา

อันอาเจียนทุนรน

ทุกขเวทนาตาย

ประจันก็เหลือหลาย

ก็ปรนข้างประจันตน

ภยพิศมเกินทน

อติสสารัตถยา

ตระลาการอันพาลา

เมื่อม้วยชีพปลดปลง

วิจารณ์ตามทรง

ยศแสนศฤงฆาร

จะขจรจะกราบกราน

ก็เป็นเอกบุคลล

สุทธาวาศคาลล

สรสาธการา

นิรทุกขโรคา

ธตองถ้อยที่ทางธรรม

ตักทุจวิธของใจฉัน

สัศวชมจมโลกา

ที่อนิจจาตมา

ฤจะเบาทุเลาไคร

- ๑ จงกัฏกัญญ
- ทนตางพระเนตรไท
- ๑ แม้ม้าทประไลยไป
- สู่ทิพยไพชยนต์
- ๑ พระราชคำรึเห็น
- ให้ทำเป็นแบบแผน
- ๑ หวังสืบซึ่งสารสาสน์
- ในพระนครศรี
- ๑ อย่ารู้มลายลับ
- ช้าซ่อมประสม
- ๑ คำโกเป็นแก่นสาร
- เหมือนเชื้ออันเจือฤทธิ์
- ๑ ขอฝากสุราฤทธิ์
- อย่าให้ผู้อื่นทราย
- ๑ วินิจไฉนเริ
- อยู่ชั่ววันเดือน
- ๑ พระราชโองการสั่ง
- ชาชาณข้านาญที
- ๑ เพราะเพื่อพระบารมี
- ทุกขราชภูธรอน

กตเวทิจริงใจ
 ทนกล้ำประชาชน
 ปรโลกยบัคค
 พิมานมาศณเมืองแมน
 ภยเภทณค้ำวแดน
 ยุบลไว้กับเริ
 ขัตติราชประเพณี
 อยู่ทวยาววามย์
 ลำดับราชอนุกรม
 บุรณไว้เพื่อเป็นบุญ
 จีรกาลว่าคำคุณ
 ฤจะดับบตุกาย
 ทศทิศทั้งหลาย
 ละลายเลขให้ลบเลือน
 กับคุษฏีอย่าพันเพื่อน
 ประจำล้าธนาครี
 แก่พระศรีภูริปริ
 ทนุฉันททำนองกลอน
 มหิมารารอน
 ก็บันเทาทุเลาปลง

พระยานำเรอบริรักษ์

๑๐๑

๑ เสนาตระลาการ

จะพิจารณาแก้ทุกตรง

มล้างโถทะลกลอง

ประหยัดตัวด้วยกลั้วกลอง

๑ ทุกข์ราษฎรประชา

ก็ผาสุกแลสมพอง

บทกลอนที่จัดจง

สำเร็จเสร็จสมบูรณ์

ประวัติผู้ปวีรรตและศีกษาวิเคราะห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิตยา ธัญญพานิชย์

ประวัติการศึกษา

- การศีกษาบัณฑิต (กศ.บ.) สาขาภาษาไทย
วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา หรือ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในปัจจุบัน
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาจารึกภาษาตะวันออก
มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๑๕	รับราชการเป็นอาจารย์วิทยาลัยครูสงขลา
พ.ศ. ๒๕๔๑	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา สถาบันราชภัฏสงขลา
พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๖	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ สถาบันราชภัฏสงขลา
พ.ศ. ๒๕๔๖-๒๕๕๖	รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานักศีกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สงขลา (หมายเหตุ : เกษียณอายุราชการ ๓๐ กันยายน
๒๕๕๒ แต่ยังดำรงตำแหน่งผู้บริหารจนครบวาระ)
พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๖๒	ประธานหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
พ.ศ. ๒๕๖๔-ปัจจุบัน	ผู้ทรงคุณวุฒิในการปวีรรตหนังสือบุด
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ผลงานวิชาการและผลงานเขียน

ผลงานวิชาการ

- เอกสารประกอบการเขียน เรื่อง วรรณคดีนานาชาติ
- การอ่านตีความ
- วรรณกรรมพัฒนาภูมิธรรม เล่มที่ ๑ วิถีแห่งเต๋า
- เอกสารคำสอน วิชาการเขียนทั่วไป
- บทความวิชาการ เรื่อง ว่าด้วยการพูดในประชุมโคลงโลกนิติ

ผลงานเขียน

- ศึกษาจริยวัตรงาม จากพระวินัยในพระไตรปิฎก
- สดส. พระราชทาน
- ภูมิปัญญาไทย : สำนวนไทยพัฒนาคนให้เป็นคน
- คิด ๆ เขียน ๆ

เกียรติคุณ

- ได้รับยกย่องจากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นครูภาษาไทยดีเด่น ระดับอุดมศึกษา ปี ๒๕๒๘
- ได้รับยกย่องจากสโมสรโรตารีหาดใหญ่นครินทร์ เป็นคนดีศรีโรตารี ปี ๒๕๕๖
- ได้รับยกย่องจากสมาคมครุศาสตร์สัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้มีจิตสาธารณะอุทิศตนเพื่องานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ปี ๒๕๖๐
- ได้รับยกย่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นคนดีศรีราชภัฏ ประเภทยศิษย์เก่า ประจำปี ๒๕๖๓

